

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
МӘДЕНИЕТ ЖӘНЕ СПОРТ МИНИСТРЛІГІ
ТІЛДЕРДІ ДАМУ ЖӘНЕ ҚОҒАМДЫҚ-САЯСИ ЖҰМЫС КОМИТЕТІ
Ш.ШАЯХМЕТОВ АТЫНДАҒЫ ТІЛДЕРДІ ДАМУДЫҢ
РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҮЙЛЕСТІРУ-ӘДІСТЕМЕЛІК ОРТАЛЫҒЫ**

**СОЛТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН ОБЛЫСЫНЫҢ
ТАРИХИ ЖӘНЕ ҚАЗІРГІ АТАУЛАРЫ**

Астана, 2017

ӘОЖ 80/81
ҚБЖ 81. 2Қаз-3
С 64

Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрлігі
Тілдерді дамыту және қоғамдық-саяси жұмыс комитетінің
тапсырмасы бойынша шығарылды

Редакциялық алқа:

Ғ.С. Мелдешов – Мәдениет және спорт министрлігі Тілдерді дамыту және қоғамдық-саяси жұмыс комитеті төрағасының орынбасары

Г.М. Құбашева – Нормативтік-лингвистикалық жұмыстар басқармасының басшысы

Е.Е.Тілешов – Ш.Шаяхметов атындағы тілдерді дамытудың республикалық үйлестіру-әдістемелік орталығының директоры, филология ғылымдарының кандидаты.

«Солтүстік Қазақстан облысының тарихи және қазіргі атаулары» / «Қазақстанның болашағы – қазақ тілінде» республикалық семинарының қатысушыларына арналған материалдар // Құрастырушылар: С.А.Итеғұлова, Д.Н.Жарылғасын. – Астана, 2017. – 156 бет

Бұл жинаққа Солтүстік Қазақстан облысындағы ономастикалық ахуалға талдау жасалған. Ономастикалық атаулар беруді жетілдіру мақсатында дайындалған әдістемелік ұсынымдар сала мамандарына арналады.

ISBN 978-9965-23-418-7

АЛҒЫСӨЗ

Қазақстан Республикасында Тілдерді қолдану мен дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында белгіленген мақсаттар мен міндеттердің бірі кезең-кезеңімен қоғам өмірінің негізгі салаларында тіл мәдениетінің нормативтік құқықтық базасын жетілдіру арқылы географиялық объектілердің атауларын мемлекеттік тілде жазу, оны орыс және басқа да тілдерде транслитерациялаудың ережелерін әзірлеу, көрнекі ақпараттар мен жарнама мәтіндерін рәсімдеуді біріздендіру мен үйлестіру және бақылау болып табылады. Осы мақсат-міндеттерге қол жеткізу үшін 2013 жылдың 21 қаңтарында «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне ономастика мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» заң қабылданды.

Осы заң мен одан туындайтын нормативтік құқықтық актілер негізінде ономастика саласындағы жұмысты жүйелеуді және үйлестіруді одан әрі дамыту мәселесін шешудің жолдары үнемі жетілдірілуде.

Қазақстанның тәуелсіз мемлекет ретінде дамуы, ұлттық және елдік құндылықтарды қалыптастыру ономастика саласымен тікелей байланысты екендігі белгілі. Бұл бағытта ширек ғасырдай уақыт мақсатты жұмыстар атқарылғаны да мәлім, дегенмен әлі де атқарылар шаруалар жетерлік.

Ономастикалық жұмыстарды жүйелендіру үшін бірнеше ортақ тұжырымдарды қалыптастырғанымыз жөн. Мұндай тұжырымдар ономастикалық жұмыстарды жүргізудегі объективтілікке, ашықтыққа, сарабалдыққа қол жеткізіп, тарихи әділеттілікті қалпына келтіруге, тәуелсіздік құндылықтарын насихаттауға үлкен көмегін тигізеді.

Біріншіден, еліміздегі жер-су аттарына өзінің тарихи атауларын беру мәселесі жүйелі және үнемі жүргізілуі тиіс. Бұл ретте көптеген қалаларға, аудандарға, елді мекендерге тарихи атаулары қайтарылды. Дегенмен, еліміздің бірқатар облыстарында кешегі отаршылдық, кеңестік саясаттан қалған атаулар әлі де жүздеп саналады.

Біз зерделеу нысаны ретінде алып отырған **Солтүстік Қазақстан облысында** Ленин – 42 (оның ішінде 38 көше, 2 село, 2 селолық округ атауы), Совет – 48 (оның ішінде 45 көше, 2 село, 1 селолық округ), Октябрь – 25 рет (оның ішінде 22 көше, 2 село, 1 селолық округ) кездеседі. Біз бұл арада тек кеңестік атаулар жөнінде ғана айтып тұрмыз. Ал патшалық заманнан, одан бері де әртүрлі саяси науқандар кезеңдерінен қалған Алексеевка, Николаевка, Антоновка, Коммунистическая, Пролетарская, Пятилетка, Семилетка, 25 лет Октября, 40 лет Октября, 50 лет Октября, 60 лет Октября, 21 партсъезда, 22 партсъезда, 30 лет ВЛКСМ, 50 лет ВЛКСМ, 60 лет ВЛКСМ, 50 лет Каз ССР, Буденновка, Комсомольская, Пионерская, Целинная т.с.с. атаулар облыс аудандарында түгелге дерлік ұшырасады.

Бұлармен қоса Маркс, Энгельс, Бауман, Киров, Фрунзе, Котовский, Дзержинский, Калинин тағы да басқа коммунист көсемдер мен қайраткерлердің есімдері ауылдарда, қала көшелерінде самсап тұр.

Осындай әбден **идеологиялық тұрғыдан ескірген** атаулардың әлі күнге дейін өзгертілмеуі ономастикалық жұмыстарды қарқынды етуді бәрімізден талап ететіні түсінікті.

Екіншіден, қайта атау немесе жаңадан атау беру кезінде халықпен санасу, көпшіліктің пікірін ескеру бойынша аудан, облыс деңгейінде жүйелі жұмыстар жасалуы керек. Ономастикалық атаулар беру мәселесі жершілдіктен, рушылдықтан, ата жарыстырудан аулақ тұрып, **елдік мүдде тұрғысынан қарастырылуы аса қажет**.

Үшіншіден, қазіргі таңда өлкетануға байланысты көптеген еңбектер жарық көруде. Осындай зерттеулердің нәтижелері жергілікті өңірлерде теледидар, баспасөз, интернет сайттары арқылы халыққа кеңінен насихатталуы тиіс. Ономастикалық атаулар жай ғана көше көрсеткіштері немесе елді мекен атаулары емес, еліміздің бай тарихының, табиғатының шежіресі екені көпшілікке жеткізілуі тиіс. Бұл – бір жағынан тарихқа, атамекенге құрмет, екінші жағынан өскелең ұрпақ үшін аса қажет өнегелі іс.

Біз – бір халық, бір мемлекетпіз. Сондықтан да қазақтың жері де, мәдениеті де ұлы тұлғалары да баршамызға ортақ. Мәселен, Ақмешіт атауы Қызылордаға, Қазығұрт Шымкентке, Ұлытау Қарағандыға

ғана қатысты емес. Сол сияқты айталық, Дина Нұрпейісова есімі тек Атырау облысында, Ғабит Мүсірепов тек Солтүстік Қазақстан облысында, Илияс Жансүгіров тек Алматы облысында ғана емес, еліміздің барлық өңірінде ескерілуі тиіс. Қазақ – елі де, жері де, тарихы да, тілі мен мәдениеті де ортақ біртұтас ұлт. Елбасы Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев: *«Қазақтың бүкіл тарихы – бірігу тарихы, тұтастану тарихы. Қазақ – тек бірігу, бірлесу жолында келе жатқан халық»* деп арнайы атап өтті.

Қазақстанның тәуелсіз мемлекет ретінде дамуы, әлемдік геосаяси кеңістіктен өзінің лайықты орнын алуы баршамыз үшін қандай мақтаныш болса, тарихымызды тану мен құрметтеу де елдің абыройын асыратын мәселе. Осы тараптан келгенде Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев стратегиялық маңызы зор орасан идеяларды ұсынды. Ол – Елбасы тарапынан айтылған **«Ұлы дала елі»**, **«Мәңгілік ел»** сияқты ауқымды елдік мұраттар. Осындай маңызы өте ерекше атаулар ономастикалық кеңістіктен лайықты орынға ие болғаны жөн. Мысалы, **«Ұлы дала елі» даңғылы**, **«Мәңгілік ел»** саябағы деп атаса, қандай жарасымды.

Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрлігі Тілдерді дамыту және қоғамдық-саяси жұмыс комитетінің тапсырмасымен даярланған осы жинақ ономастика саласында қордаланған мәселелерге ортақ көзқарас қалыптастыру мақсатын көздейді.

ПЕТРОПАВЛ ҚАЛАСЫ

Қала туралы қысқаша деректер

Петропавл - Солтүстік Қазақстан облысының орталығы. Қала атауын 1936 жылдан бастап иеленген. Ресми деректер бойынша қаланың іргетасы Есіл өзеннің оң жағалауында 1752 жылы қаланған делінеді. Петропавл автомобиль, әуе, өзен және темір жолдарының ірі торабы. Батыс Сібір ойпатының оңтүстік-батысындағы Есіл жазығының орманды-дала белдемінде, Есіл өзененнің оң жағасындағы «Қызылжар» деп аталатын ежелгі қазақ қонысының орнында орналасқан /1/.

Қаланың іргесі 1752 жылы патшалық Ресейдің қазақ жерін отарлау саясатына сәйкес Петр І-нің әскери бекінісі ретінде қаланған. Алғашында әскери форпост, кейіннен сібір татарларының (түркілердің) қаласы атанып, Ресейдің Солтүстік және Орталық Қазақстанды отарлау кезіндегі негізгі тірек пункті болады. 1838 жылы Есіл округінің, 1868 жылы Ақмола облысының құрамына еніп, уездік қалаға айналды. 1868 жылдан кейін Петропавл Сібір мен Түркістан сауда жолының бойында орналасуына байланысты Ресей мен Орта Азия хандықтарының және қазақ даласы арасындағы сауда қатынасының ірі орталығы болды. Мұндай ірі сауда орталығына айналуына Абылай сұлтанның Орынбор және Сібір губернаторларынан Қызылжарда ірі сауда орталығын ашуға рұқсат алуы әсер етті. Петропавлдағы сауда айналымы жылдан жылға ұлғая түсті және орыс көпестері мен орта жүз қазақтары арасында сауда-саттық жүрді. 18 ғасырдың соңында шағын елді мекеннен (форштадт) ірі сауда орталығына айналды.

19 ғасырда қала сауда және әкімшілік пункт ретінде дамыса, 20 ғасырдың басында ауыл шаруашылығы және өнеркәсіптің басты орталықтарының бірі болды. Осы жылдары Ресейден жер аударылған шаруалар келіп қоныстана бастады. Олардың басым бөлігі қалаға көшіп келіп, жұмыс күшін көбейтті.

Тың және тыңайған жерлерді игеру кезінде көптеген кәсіпорындар салынып, қаланың әлеуметтік-экономикалық, білім беру және мәдени-ағарту саласы қарқынды дамыды.

Қазіргі кезде Петропавл Қазақстандағы ірі өнеркәсіп орталықтарының біріне айналды /1/.

Енді осы қаланың тарихи атауына тоқталайық. Зерттеушілердің есебінше, Қазақстанда 20 миллионнан астам жер-су атаулары бар. Олардың жартысынан көбі тарихи атауын жоғалтқан. Ономастика саласы мамандарының айтуынша, бүгінде сол жерлердің байырғы тарихи атауларын қайтарып, бір жүйеге келтірудің өзі қиынға соғып отыр. Ғалым Мекемтас Мырзахметов: «Тарихи атаулар екі кезеңде, біріншісі, VIII ғасырда арабтар келген кезде, екіншісі, орыстардың келуімен өзгеріске ұшырады. Оларда мемлекеттік саясат болды. Халықтың тарихи жадын жоғалту үшін жер аттарын өзгертіп жіберсе, ертеңгі күні ол кімнің жері болып шығады!? Әрине, ол бірнеше ұрпақ ауысқаннан кейін солардікі болып шыға келеді. Мысалы, Петропавлдың бұрынғы атын көбі біле бермейді. Осылардың бәрі халықтың санасын сапырылыстырып, өзінің тамырынан қол үздіруден туған. Ендігі күрес – осылардың барлығын орнына келтіру, табиғи қалпымызға келу», - деп еліміздегі ономастикалық ахуалға тоқталып өтеді /2/.

Петропавл қаласының тарихи атауы – Қызылжар. Елбасымыз Н.Назарбаев сонау 2008 жылдың 29 мамырында қазақтілді басылымдардың редакторларына берген сұхбатында: «Қазақта «Жеріңнің аты – еліңнің хаты» деген сөз бар. Халық жерге ат қою арқылы елінің тарихын да жазып отырған. «Тәуелсіз мемлекеттің бір белгісі – оның ұлттық нышандары» десек, сол ұлттық нышандар елді мекендердің, көшелердің, алаңдардың да аттарынан көрініп тұруға тиіс. Еліміздің зиялы қауымы біраздан бері «Петропавл мен Павлодар секілді қалалардың атауларын да өзгертсек» деген ұсыныстар айтып жүр. Ленинград, Сталинград, Ульяновск секілді қалалар, басқа да жер аттары өзгеріп жатқанда, бұл да – орынды ұсыныс...» - деген болатын /3/.

Петропавл атауы Христостың ең сенімді екі апостолы – дін тарихында әулиелер ретінде мойындаған Петр мен Павелдің атына құрмет ретінде қойылған деген де дерек бар. Қазақстан Республикасы – Конституция бойынша зайырлы мемлекет. Зайырлы мемле-

кетте қала атауы діни тұлғалардың атында болғаны оғаш көрінетіндіктен, ал ең бастысы бұл жердің бұрыннан танымал тарихи атауы болғандықтан қаланы қайта атау туралы мәселе дүркін-дүркін көтеріліп келеді /4/.

«Жалпы, шаһардың тарихи атауы Қызылжар екені әлдеқашан дәлелденген. Қадым заманда Қожаберген жырау: «Атыңды «Қызылжар» деп бабам қойған» деп жырласа, күні кеше қызылдардың қаһарынан қан тамып тұрған ХХ ғасырдың өзінде жазушы Сәбит Мұқанов өзінің «Аққан жұлдыз» романында: «Бұл қаланың Қызылжар деп аталатын себебі – Есіл өзенінің топырағы қызғылт түсті жарына орнағандықтан екенін білеміз», – деп тайға таңба басқандай етіп жазса, Ілияс Есенберлиннің «Көшпенділер» трилогиясында да қаланың аты Қызылжар деп жазылады.

Тіпті 1925 жылдың жазында Ақмола губерниялық атқару комитеті қала атауын «Қызылжар» деп өзгерту туралы шешім шығарып, бірнеше жыл қала ресми түрде осылай аталса керек» /3/.

Бұл жайында ғалым Зарқын Тайшыбай:

– Бұл атам заманнан бері Қызылжар аталып келе жатыр. Өзге облыстардағы, тіпті, шет елдердегі қазақтардың өзі Қызылжар деп атайды. Тіпті, 1925 жылдан астанамыз Қызылордадан үкімет орындарынан жолданған хаттар «Қызылжар қаласы», «город Кызылжар» деп жазыла бастады. Бұрынғы «Петропавловск» деген орысша атауы тоқтатылған. «Правда» газетінде Петропавлдың «Қызылжар» болып өзгергені туралы хабар жарияланғаны мәлім болып отыр. Бұл шешімнің неге орындалмай қалғанын Голощекиннің «Кіші октябрь» революциясымен ғана түсіндіруге болатын шығар. Осы кезде аса көрнекті мемлекет қайраткері, Алаштың жас көсемдерінің бірі Смағұл Сәдуақасов Халық ағарту комиссары қызметін атқарған. Ал елді-мекендердің атауларын ретке келтіретін комиссия, терминология комиссиясы да осы мекеменің құзырында болатын, – деп қаланың тарихи атауына байланысты құнды пікір айтады /5/.

«Халық сөзі» газетінде журналист Айгүл Аханбайқызы «Қала атауын неге Қызылжар деп өзгерту керек?» деген мақаласын жариялап, құнды деректер келтіреді. Мәскеулік саясаттанушы Дмитрий

Верхотуровтың «Аргументы в пользу Кызылжара» деген мақаласындағы төмендегі тұжырымдарды жұртшылыққа ұсынады:

«Мәскеулік саясаттанушы Петропавл қаласын Қызылжарға ауыстырудың сойылдай мықты төрт себебін жіктеп беріпті.

Біріншіден, Петропавловск атауы Қазақстанда ғана емес, Камчаткада бар және ол бұл Петропавлдан асып түседі, ал ол қай қала үшін болса да аса қолайлы емес, әлдеқайда белгілі әрі атақты бәсекелесінің жанында біздікі көлеңкеде қалып қояды.

Екіншіден, Қызылжар атауы орысша айтуға да, қазақша қолдануға да ыңғайлы әрі ықшам. Ал бұл себеп – ең маңыздысы. Себебі қазақ тілі мемлекеттік тіл болғаннан кейін әр сөзді қолданудың тиімділігі мен тазалығына басымдық берілуі қажет.

Үшіншіден, Қызылжар атауы – бейтарап. Христианның екі әулиесінің атынан қосақталып пайда болған немесе «міне, қаланы біз, орыстар тұрғыздық» дегенге тұспалдап тұрған Петропавл сияқты емес, Қызылжар деген атта ешқандай да діни, ұлттық-тарихи мағына бүркемеленбеген.

Төртіншіден, Петропавл атауын ауыстырғаннан бұрынғы жасалған ізгі істер мен тарих естеліктері біржола өшіп кетпейді. Ол тарихи және мәдени мұраның бір бөлігі болып қалады» /6/.

Қызылжар атауы туралы жазушы Жақсыбай Самраттың тарих ғылымдарының докторы Зиябек Қабылдиновпен сұхбатында да тарихи мағлұматтар беріледі /7/. Мақалада:

Осы шекаралық белдеудің бойына салынған қамалдар арасындағы ең үлкені 1752 жылдан бастап салына бастаған – «Әулие Петр» қамалы еді. Кейін ол «Петропавл» атанды. Оның жанынан өсіп шыққан қаланы қазақтар шүү дегеннен сол жердің тарихи атымен «Қызылжар» деп атады. Бұл өңірге қазақтар ежелден қоныстанған.

Археологиялық қазба жұмыстары осы маңдағы Ботай қыстағында біздің арғы бабаларымыз алты мың жылдай бұрын жылқы ұстағанын дәлелдеп отыр. Атақты ғалым Виктор Зайберттің «Ботайская культура» деген монографиясы жылқы доместикациясы (атты қолға үйрету) адамзат тарихында алдымен қазіргі қазақ жерінде басталғанын айқын айғақтап берді. Аталарымыз ғасырлар бойы Есілдің

осы бойын мекен етіп, араларынан қаншама билер мен шешендер, батырлар мен бағыландар шыққанын білеміз. Қожаберген жырау, Токсан би, Біржан сал – осы жердің тумасы.

Тіпті, қазақтардың өздері де қала салған. Мысалы, тек қана қазіргі Астана қаласының маңында 1816 жылы Иван Шангин деген орыстың кен инженері бір емес, жеті қаланың қалдықтарын тауып, оны өз қолымен картаға сызып кеткен.

Осы жерлер талай ғасыр бойы қазақтың тарихи оқиғаларының куәсі болды. Ал «Әулие Петр» қорғанының жанынан өсіп шыққан «Қызылжар» қаласы қазаққа ешқашан бөтен болған емес. Абылай ханның бастамасымен онда 1759 жылы тұрақты өткізіліп тұратын жәрмеңке де ашылған. Осы жерге қоныстанған адамдар арасында қазақ, Орталық Азия халықтары, татар саудагерлерімен қатар, «шалақазақтар» атты субэтнос та пайда болған. Олардың салдырған диірмендері, мешіттері, үй-жайлары, кәсіпорын ғимараттары Петропавлда соңғы кездерге дейін сақталған. Қорғанның әкімі болған В.Черемисинов бір кезде: «Вскоре крепость св. Петра сделалось главным пунктом меновой торговли с Хивой, Бухарой, Ташкентом и мало-помалу на луговой части берега реки Ишим осело смешанное население из переселившихся бухарцев, ташкентцев и наехавших из внутренних губерн татар, преимущественно из городов Казани, Касимова и среди которых русские составляли только военный отряд» деп жазды. Сондықтан Петропавлды «ежелгі орыс қаласы» деуге еш негіз жоқ, ол – байырғы қазақ жеріне тұрғызылған қала. 1886 жылғы дерекке қарағанда, Петропавлдың бейбіт тұрғындары арасында қазақ пен татар – 6517, орыстар – 7258 (мұның негізгі бөлігі әскерилер), еврейлер 275 адам болған. Демек, мұсылман дініндегілердің үлесі – 46 пайыз. Тағы бір дерек келтіре кетсек, 1914 жылы Қызылжарда 7 мешіт, 6 шіркеу, 1 синагога болған, - деген тарихи дерек келтіріледі.

Мақалада «Қай кезден бастап Қызылжарды орыс қаласы деген пікір қалыптасты? - деген аса маңызды сұраққа:

«Бұл пікір негізінен большевиктердің өкімет басына келуімен қалыптасқан. Оның апогейі «1980 жылы коммунизмге бір-ақ халық

болып жетеміз» деген Хрущевтің демагогиялық идеологиясына дейін жалғасты. Сол жылдары қаншама қазақ мектебі жабылғанын білесіздер. Қияндағы қазақ ауылдарына жолдар тартылмады, басқа да коммуникация құралдары апарылмады, үйлер, балабақшалар салынбады. Сондықтан тұрғындар, амалы жоқ, мектебі жақсы, жолы бар, жұмыс орындары ашылған кеңшарларға көшуге мәжбүр болды. Ал олардағы қатынастың тілі, мектеп – бәр-бәрі орысша еді. Осылай қазақтың жаппай орыстануы басталды.

Кеңес өкіметінің халықтарды тұрғылықты орындарынан қуып, қуғын-сүргінмен сыпыра көшіруімен басталғаны естеріңізде шығар. 1926 мен 1936 жылдар арасындағы онжылдықта Қызылжар қаласы халқының өсімі 84 пайыз болған. Демек, екі есеге жуық. Осы жылдарда қазақ халқы голощекиндік қолдан жасалған апаттан біразы аштан қырылып, біразы туған жерінен үдере көшіп жатқанда өкімет Ресейдің Батыс өңірлері, Украина және Белоруссиядан 172 мың жер аударылғандарды Солтүстік Қазақстанға тоғытқан. Солардың көбін Петропавл қаласына қоныстандырып, оларға жұмыс орындарын ашқан. Қуғынға ұшырап, ашынып келген «сенімсіз элементтер» қазақ халқына оң көзбен қараған жоқ, тіліне де мұрнын шүйірді. Жасыратыны жоқ, олардың көбі оқыған және «еуроцентризм» позициясында тұрған отаршыл саясаттың өкілдері еді. Меніңше, жергілікті қазақ халқына деген астамшылық көзқарас осы жылдардан қалыптасты. Бұл үрдіс соғыс жылдарында эвакуациямен келгендер арасында жалғасын тауып, шаһардағы үлесі мүлде азайып кеткен қазақ халқын көзге ілмеу орын алды. Егер сол жылдардағы қаланың басшы кадрларына қарасақ, қазақ фамилиялы адамды табу қиын. Ал тың игеру жылдарында қандай адамдардың келгені туралы жиі жазылып жүр. Өз орталарында қылмыс жасаған, қашқан-пысқан адамдардың көп келгені рас. Олардың да біразы Петропавлға қоныс-танды. Осы факторлардың бәрі қазақтардың Қызылжардағы, тіпті, жалпы солтүстіктегі үлесі мен ықпалын мүлде азайтып жіберді. Осындайлардың салдарынан Петропавлдағы қазақтардың үлесі әлі күнге дейін 30 пайызға жеткен жоқ, - деп жауап беріледі /7/.

Сұхбат авторы XVIII ғасырға дейін бұл жерді қазақ халқы мекен-

деп келгеніне қарамастан кейбір жастардың түсінігінде Петропавлды «исконно русская земля» деп қабылдайтын өте ұшқары ойдың бар екенін айта келіп, шынайы тарихты білу үшін Кеңестік дәуірде тыйым салынып, оқулықтарға енгізілмеген И.Андреев, А.Левшин, И.Спасский, С.Броневский, М.Красовский сияқты білікті тарихшылардың еңбектерін халыққа кеңінен тарату керек екендігін айта кетеді /7/.

Елбасы Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев рухани салаға салмақ салатын уақыт келгенін ескертіп, біртұтас ұлтты қалыптастыру үшін ұлттық санаға ден қою, дем беру қажет екендігін баса көрсетіп отыр. Жаңғырудың ең басты шарты – ұлттық кодты сақтай білу. Жаңғыру – елдің ұлттық-рухани тамырынан нәр алу. Осы рухани құндылықтар негізінде бәсекеге қабілетті ел болып, әлем елдерінің арасынан лайықты орнымызды табу.

Әр елдің ғасырлар бойы қалыптасқан, қоғам қабылдаған, халық бойына сіңірген бай рухани құндылықтары бар. Біздің де ұлттық рухымыз бойымызда мәңгі сақталуы тиіс.

Жаһандану заманында рухани сананы жетілдіру басты бағдарға алынған. Бұл жоспарларды іске асыратын – елін, жерін, халқын сүйетін патриот жастар. Өскелең ұрпақты отансүйгіштікке тәрбиелеу мақсатында оқу жоспарына «Туған жер» бағдарламасы енгізіледі. Сөйтіп, «Туған жер» бағдарламасы жалпыұлттық патриотизмнің нағыз өзегіне айналады. Туған жерді сүйуге баулуды алдымен сол туған жеріміздің тарихи атауларын қайта жаңғыртудан бастағанымыз жөн.

МАҒЖАН ЖҰМАБАЕВ АУДАНЫ

Аудан – облыстың солтүстік шығысында орналасқан әкімшілік-аумақтық бөлініс. 1929 жылы құрылған. 2002 жылы Булаев ауданы Мағжан Жұмабаев ауданы деп қайта аталды. Солтүстігі мен Шығысында Ресей Федерациясының Омбы және Түмен облыстарымен, оңтүстігінде Тайынша және Ақжар аудандарымен, батысында Аққайың және Қызылжар аудандарымен шектеседі. Мағжан Жұмабаев ауданындағы 71 елді мекен 1 қалалық және 24 ауылдық (село-лық) округке біріктірілген.

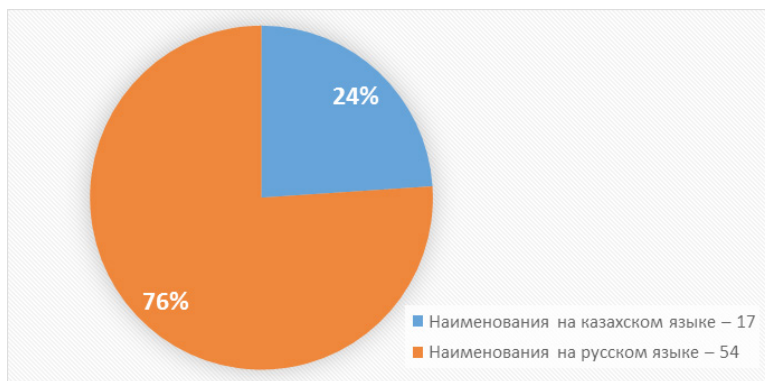
Булаево қаласы – Мағжан Жұмабаев атындағы ауданның әкімшілік орталығы. Ал ауылдық округтердің атауы төмендегідей: **Авангард** селолық округі, **Александров** ауылдық округі, **Бастомар** селолық округі, **Возвышен** селолық округі, **Гаврин** селолық округі, **Золотонив** селолық округі, **Қарағанды** ауылдық округі, **Қарақоға** селолық округі, **Конюхов** селолық округі, **Лебяжі** селолық округі, **Майбалық** ауылдық округі, **Молодежный** селолық округі, **Молодогвардейск** ауылдық округі, **Надеждин** ауылдық округі, **Октябрь** селолық округі, **Писарев** селолық округі, **Полудин** селолық округі, **Пролетар** селолық округі, **Успен** селолық округі, **Совет** селолық округі, **Таман** селолық округі, **Ұзынкөл** ауылдық округі, **Фурманов** селолық округі, **Чистов** селолық округі және **Медвежка** селосы.

Енді осы селолық округтердің құрамына тоқталсақ, төмендегі көріністі байқаймыз: Авангард селолық округіне Полтавка және Хлеборобное селосы, Александров ауылдық округіне Александровка селосы мен Алуа ауылы, Бастомар селолық округіне Бастомар және Екатериновка селосы, Возвышен селолық округіне Возвышенка, Изобильное, Малая Возвышенка селолары, Гаврин селолық округіне Гаврино және Зарослое селосы, Золотая Нива селолық округіне Золотая Нива селосы, Қарағанды ауылдық округіне Қарағанды ауылы, Қарақоға селолық округіне Ноғайбай ауылы мен Қарақоға, Образец, Чистое селолары, Конюхово селолық округіне Конюхово, Камышлово, Куломзино селолары, Лебяжье селолық округіне Лебяжье, Круглое селолары мен Құралай ауылы, Майбалық ауылдық округіне Майбалық селосы мен Сейфолла ауылы, Молодежное селолық округіне Молодежное селосы мен Сарытомар ауылы, Молодогвардейск селолық округіне Молодогвардейское селосы, Надеждин ауылдық округіне Надежка, Еремеевка селолары мен Дүйсеке, Бинаш ауылдары, Октябрь селолық округіне Октябрьское, Мичурино, Суворовка, Хлебороб селолары, Писарев селолық округіне Писаревка, Веселовка селолары мен Байшілік ауылы, Полудин селолық округіне Полудино, Ганькино, Скворцовка селолары мен Ганькино және Ярмы стансалары, Пролетар селолық округіне Пролетарка, Барашки, Моховое, Тельман селолары, Совет селолық

округіне Советское, Придорожное, Селекті селолары, Таман селолық округіне Таманское, Пулеметовка селолары, Ұзынкөл ауылдық округіне Ұзынкөл ауылы, Қоскөл және Шаңдақ селосы, Успенка селолық округінің әкімшілік аумақтық бірлігіне Успенка, Рошино, Уваково селолары мен Қоскөл, Сулышоқ ауылы, Фурманов селолық округіне Новотроицкое, Новый быт, Рязкино селолары, Чистов селолық округіне Чистовское, Тыщенко, Украинка, Урожайное селолары кіреді.

Көріп отырғанымыздай аудан құрамына кіретін 24 ауылдық округтің **алтауының** ғана атауы қазақ тілінде. Ал қалған 18 атау орыс тілінде, яғни жергілікті жердің тарихи атаулары сақталмаған деген сөз. Ол атаулардың ішінде Октябрьское, Пролетар, Советское, Новотроицкое сияқты кеңестік идеологияны дәріптейтін, бүгінгі күн тұрғысынан саяси ескірген атаулар да әлі жүр. М.Жұмабаев ауданы бойынша елді мекен атауларының ахуалын төмендегі сызбадан көруге болады.

Мағжан Жұмабаев ауданы бойынша атаулардың жалпы саны – **71**
Қазақ тіліндегі атаулар – **17**
Орыс тіліндегі атаулар – **54**

ТИМИРЯЗЕВ АУДАНЫ

Тимирязев ауданы – облыстың оңтүстік-батыс бөлігінде орналасқан әкімшілік бөлініс. Іргесі 1963 жылы қаланған. Аудан жерінің көлемі 4,5 мың км². Жер бедері сәл биік, жазық келген. Көл қазаншұңқырлары басқа аймақтарға қарағанда шағындау, олардың кейбіреулерінің аумағы ірі. Мысалы, Ақсуат, Алыпқаш, Қақ. Жер қойнауындағы табиғи құрылыс материалдарының қоры мол. Климаты шұғыл континенталды. Аудан аумағында 68 көл бар. Үлкен көлдерге жататын: Ақсуат, Дос, Жақсы, Жаркөл, Қошқар, Алыпқаш, Үлкен Қақ. Ормандары – қайыңды және көктеректі шоқ тоғайлардан тұрады. Ерекше қорғалатын табиғат аймақтары: жергілікті маңыздағы Ақсуат және Ақжан мемлекеттік табиғи қорықтары.

Тимирязев ауданы 16 селолық округке біріккен 25 елді мекеннен тұрады. Әкімшілік орталық – *Тимирязево селосы*. Ауылдық округтердің атауы төмендегідей: *Тимирязев* селолық округі, *Ақжан* селолық округі, *Ақсуат* селолық округі, *Белоградов* селолық округі, *Дзержинский* селолық округі, *Дмитриев* селолық округі, *Докучаев* селолық округі, *Интернационал* селолық округі, *Есіл* ауылдық округі, *Комсомол* селолық округі, *Ленин* селолық округі, *Мичурин* селолық округі, *Москворецк* селолық округі, *Құртай* ауылдық округі, *Хмельницк* селолық округі, *Целинный* селолық округі.

Енді осы селолық округтердің құрамына тоқталсақ, төмендегі көріністі байқаймыз: *Тимирязев* селолық округіне Тимирязево және Рассвет селолары, *Ақжан* селолық округіне Ақжан және Приозерное селосы, *Ақсуат* селолық округіне Ақсуат селосы, *Белоградов* селолық округіне Белоградовка, Ақсу селолары, *Дзержинский* селолық округіне Дзержинское селосы, *Дмитриев* селолық округіне Дмитриевка селосы мен Ынтымақ, Жаркен ауылдары, *Докучаев* селолық округіне Докучаево, Северное селолары, *Интернационал* селолық округіне Дружба селосы, *Есіл* ауылдық округіне Есіл, Нарынгүл ауылдары, *Комсомол* селолық округіне Комсомольское, Первомайское селолары, *Ленин* селолық округіне Ленинское селосы, *Мичурин* селолық округіне Мичурино селосы, *Москворецк* селолық округіне Москворецкое селосы, *Құртай* ауылдық округіне Степное,

Ракитное селолары, *Хмельницк* селолық округіне Хмельницкое селосы, *Целинный* селолық округіне Целинное селосы кіреді.

Көріп отырғанымыздай аудан құрамына кіретін 16 ауылдық округтің **төртеуінің** ғана атауы қазақ тілінде. Ал қалған 12 атау орыс тілінде, яғни жергілікті жердің тарихи атаулары сақталмаған деген сөз. Ол атаулардың ішінде Дзержинский, Комсомол, Ленин, Целинный сияқты кеңестік идеологияны дәріптейтін, бүгінгі күн тұрғысынан саяси ескірген атаулар да әлі жүр. Тимирязев ауданы бойынша елді мекен атауларының ахуалын төмендегі сызбадан көруге болады.

Тимирязев ауданы бойынша атаулардың жалпы саны – **25**

Қазақ тіліндегі атаулар – **7**

Орыс тіліндегі атаулар – **18**

ҒАБИТ МҮСІРЕПОВ АУДАНЫ

Аудан 1969 жылы Куйбышев ауданы болып құрылды. 1997 жылы Куйбышев (1969), Рузаев (1930) және Чистопол (1955) аудандары біріктіріліп, Целинный ауданы құрылды, ал 2002 жылы Ғабит Мүсірепов атындағы аудан деп қайта аталды. Бұл аудан облыстың оңтүстік-батысында орналасқан. Ауданда 82 көл бар. Оның ішінде ірілері: Қалмақкөл, Салқынкөл және Улыкөл. Аудан жерімен Есіл өзені (130 км) және оның салалары-Шарық, Ақан-Борлық, Бетегей, Шолақсай өзендері өтеді. Аудан 18 ауылдық (селолық) округке

біріккен 68 елді мекеннен тұрады. Әкімшілік орталығы – Новоишимское селосы. Ірі елді мекендер: Новоишимское, Рузаев, Чистопол, Андреевка, Новоселовка.

Ауылдық округтердің атауы төмендегідей: **Новоишим** селолық округі, **Андреев** селолық округі, **Бірлік** ауылдық округі, **Возвышен** селолық округі, **Гаршин** селолық округі, **Дружба** селолық округі, **Көкалажар** ауылдық округі, **Қырымбет** селолық округі, **Ломоносов** селолық округі, **Нежин** селолық округі, **Новосел** селолық округі, **Рузаев** селолық округі, **Салқынкөл** ауылдық округі, **Тахтаброд** селолық округі, **Червонный** селолық округі, **Чистопол** селолық округі, **Шөптікөл** селолық округі, **Шұқыркөл** селолық округі.

Енді осы селолық округтердің құрамына тоқталсақ, төмендегі көріністі байқаймыз: **Новоишим** селолық округіне Новоишимское селосы, **Андреев** селолық округіне Андреевка, Беспаловка, Жаңасу, Раисовка селолары, **Бірлік** ауылдық округіне Бірлік ауылы мен Старобелка селосы, **Возвышен** селолық округіне Возвышенка, Брилевка, Григорьевка, Стерлитамак, Чернозубовка, Құйған селолары, **Гаршин** селолық округіне Гаршино, Шақпақ селолары, **Дружба** селолық округіне Дружба, Володарское, Жаркөл, Целинное селолары, **Көкалажар** ауылдық округіне Көкалажар ауылы, Мәдениет, Сарыбұлақ селолары, **Қырымбет** селолық округіне Қырымбет, Мищенко, Сокологоровка селолары, **Ломоносов** селолық округіне Ломоносовское селосы, Ломоносовка Ставрополка, Степное, Урожайное селолары, **Нежин** селолық округіне Нежинка, Буденное, Ефимовка, Куприяновка селолары, Токсан би ауылы, **Новосел** селолық округіне Новоселовка, Привольное, Мұқыр селолары, **Рузаев** селолық округіне Рузаевка, Березовка, Золотоноша, Сивковка, Чернобаевка, Сарыадыр селолары, **Салқынкөл** ауылдық округіне Салқынкөл селосы мен Токты ауылы, **Тахтаброд** селолық округіне Тахтаброд, Литвиновка, Ковыльное, Привольное, Сазоновка, Рухловка селолары, **Червонный** селолық округіне Червонное, Пески, Ұзынкөл селолары, **Чистопол** селолық округіне Чистополье, Дубровка, Князевка, Симоновка, Ялты селолары, **Шөптікөл** селолық округіне Шөптікөл, Үлкен Талсай, Жаркөл, Қоңырсу, Разгульное селолары,

Шұқыркөл селолық округіне Шұқыркөл, Қарағаш, Қазақстанға 15 жыл селолары кіреді.

Көріп отырғанымыздай аудан құрамына кіретін 18 ауылдық округтің **алтауының** ғана атауы қазақ тілінде. Орыс тіліндегі атаулардың ішінде Разгульное, Пески, Червонное сияқты ешбір тәрбиелік мәні жоқ атаулар, Князевка, Буденное сияқты идеологиялық жағынан ескірген атаулар кездесумен бірге **Ломоносов** селолық округінде Ломоносовское селосы және Ломоносовка селосы кездеседі. Ал халқымыздың ұлы ақыны Абай Құнанбайұлының немесе алаш ардақтыларының есімімен бір елді мекеннің аталмауы елдігімізге сын емес пе?!

Ғабит Мүсірепов ауданы бойынша елді мекен атауларының ахуалын төмендегі сызбадан көруге болады.

Аудан бойынша атаулардың жалпы саны – **68**

Қазақ тіліндегі атаулар – **22**

Орыс тіліндегі атаулар – **46**

ШАЛ АҚЫН АУДАНЫ

Шал ақын ауданы – облыстың оңтүстік-батыс жағында орналасқан әкімшілік бөлініс. Алғашында Төңкеріс ауданы болып 1928 ж. құрылған. 1940 ж. аудан атауы Октябрь ауданына өзгертілді. 1963 жылдан 1999 жылға дейін Сергеев ауданы деп аталды. Ал 1999 жылы аудан атауы Шал ақын Құлекеұлының 250 жылдығына

орай Шал ақын ауданы деп өзгертілді. Аудан жерінің көлемі 4,84 мың км². Солтүстік жағынан Жамбыл ауданымен, шығысында – Есіл ауданымен, батыс жағында – Тимирязев ауданымен, ал оңтүстік жағында – Ғ.Мүсірепов және Айыртау аудандарымен шектеседі. Шал ақын ауданы 12 ауылдық округке біріккен 45 елді мекеннен тұрады. Әкімшілік орталық – *Сергеевка* қаласы.

Аудан аумағымен Иман-Бұрлық, Бағанаты, Шудасай тармақтары бар Есіл өзені ағады. Сонымен қатар ауданда барлығы 263 көл бар. Оның ішінде ірілері: Кіші Тораңғыл, Полтавское, Шағын Қоскөл, Жалтыр. Аудан аумағында қола дәуірдің Қараоба (Бірлік а.), Обалы (Ступинка с.), Байқара (Сергеевка қ.) археологиялық қорғандары сақталған.

Ауылдық округтердің атауы төмендегідей: *Афанасьев* селолық округі, *Аютас* селолық округі, *Городецк* селолық округі, *Жаңажол* селолық округі, *Кривощеков* селолық округі, *Новопокров* селолық округі, *Октябрь* селолық округі, *Приишим* селолық округі, *Семипол* селолық округі, *Ступин* селолық округі, *Сухорабов* селолық округі, *Юбилейный* селолық округі.

Енді осы селолық округтердің құрамына тоқталсақ, төмендегі көріністі байқаймыз: *Афанасьев* селолық округіне Афанасьевка, Двойники, Рясинка, Садовка, Қорғантас селолары, *Аютас* селолық округіне Ақанбарак, Қаратал, Көктерек селолары мен Мерген, Ысқақ Ыбыраев ауылдары, *Городецк* селолық округіне Городецкое, Коноваловка, Бағанаты селолары, *Жаңажол* селолық округіне Жаңажол, Жаңаталап, Кеңес селолары, *Кривощеков* селолық округіне Кривощеково, Ровное, Соколовка, Социал, Алқағаш селолары, *Новопокров* селолық округіне Новопокровка, Белоглинка, Жаңасу, Аксу, Еңбек селолары, *Октябрь* селолық округіне Ұзынжар ауылы, Құртай, Тельманово селолары, *Приишим* селолық округіне Повозочное, Миней селолары, Ортақкөл, Бірлік ауылдары, *Семипол* селолық округіне Семиполка, Балуан селолары, *Ступин* селолық округіне Ступинка, Жалтыр, Остаған селолары, *Сухорабов* селолық округіне Сухорабовка, Неждановка, Ольгинка селолары, *Юбилейный* селолық округіне Крещенка, Куприяновка, Белоградовка селолары кіреді.

Көріп отырғанымыздай аудан құрамына кіретін 12 ауылдық округтің **екеуінің** атауы ғана қазақ тілінде. Орыс тіліндегі атаулардың ішінде Двойники, Ровное, Повозочное, Ступинка, Ольгинка сияқты ешбір тәрбиелік мәні жоқ атаулар, Социал, Октябрь, Тельманово сияқты идеологиялық жағынан ескірген атаулар кездеседі.

Шал ақын ауданы бойынша елді мекен атауларының ахуалын төмендегі сызбадан көруге болады.

Аудан бойынша атаулардың жалпы саны – **45**

Қазақ тіліндегі атаулар – **10**

Орыс тіліндегі атаулар – **35**

ЕСІЛ АУДАНЫ

Есіл ауданы бұрынғы Ленин (1928 ж.) және Москва (1972) аудандарын біріктіру негізінде құрылған. Аудан облыстың орталығында орналасқан әкімшілік бөлініс. Жерінің аумағы 5,12 мың км². Ауданның көрікті ғажап өңіріне өзгеше өң беретін Есіл өзені басып өтеді. Есілден басқа Қамысақты өзені ағады. Ауданда 50-ден астам көл бар, олардың ішінде ең ірілері: Үлкен Тораңғыл, Алуа, Кіндікті, Ащы, т.б. Есіл ауданы 15 ауылдық округке біріккен 61 елді мекеннен тұрады. Әкімшілік орталық – **Явленка** селосы. Ірі елді мекендер: Явленка, Корнеевка, Покровка, Николаевка, Амангелді, Бұлақ.

Ауылдық округтердің атауы төмендегідей: **Явленка** селолық округі, **Алматы** селолық округі, **Амангелді** селолық округі, **Бесқұ-**

дық селолық округі, *Бұлақ* селолық округі, *Волошин* селолық округі, *Заградов* селолық округі, Заречный селолық округі, *Ильин* селолық округі, *Корнеев* селолық округі, *Николаев* селолық округі, *Петров* селолық округі, *Покров* селолық округі, *Спасов* селолық округі, *Тораңғыл* селолық округі, *Яснов* селолық округі.

Енді осы селолық округтердің құрамына тоқталсақ, төмендегі көріністі байқаймыз: *Явленка* селолық округіне Явленка селосы, *Алматы* селолық округіне Өрнек, Жарқайың, Мектеп селолары, *Амангелді* селолық округіне Амангелді, Калиновка, Поляковка, Талапкер селолары, *Бесқұдық* селолық округіне Бесқұдық, Алабие, Тамамбай, Черуновка селолары, *Бұлақ* селолық округіне Бұлақ, Ақтас, Қарағай селолары, *Волошин* селолық округіне Волошинка, Ивано-Петровка, Лузинка селолары, *Заградов* селолық округіне Заградовка, Горное, Славянка, Тонкошуровка, Жамбыл селолары, Заречный селолық округіне Чириковка, Алқа, Гурьяновка, Жаңалық, Қарағаш, Луговое, Орталық селолары, *Ильин* селолық округіне Ильинка, Амангелді, Александровка селолары, *Корнеев* селолық округіне Корнеевка, Советское, Новоузенка, Леонидовка селолары *Николаев* селолық округіне Николаевка, Қаратал селолары, *Петров* селолық округіне Петровка, Бірлік, Жекекөл, Мәдениет, Оседлое селолары, *Покров* селолық округіне Покровка, Еңбек, Есильское, Мальцево селолары, *Спасов* селолық округіне Спасовка, Сарман, Тауағаш селолары, *Тораңғыл* селолық округіне Тараңғұл, Двинск, Иверск, Сарыкөл селолары, *Яснов* селолық округіне Ясновка, Карабеловка, Стрельниковка селолары кіреді.

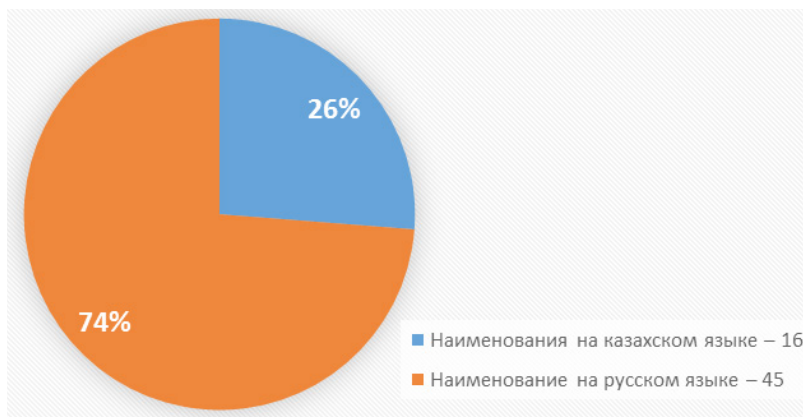
Көріп отырғанымыздай аудан құрамына кіретін 15 ауылдық округтің **бесеуінің** атауы ғана қазақ тілінде. Орыс тіліндегі атаулардың ішінде ешбір тәрбиелік мәні жоқ атаулар да, идеологиялық жағынан ескірген атаулар да көптеп кездеседі.

Есіл ауданы бойынша елді мекен атауларының ахуалын төмендегі сызбадан көруге болады.

Аудан бойынша атаулардың жалпы саны – **61**

Қазақ тіліндегі атаулар – **16**

Орыс тіліндегі атаулар – **45**

МАМЛЮТ АУДАНЫ

Мамлют ауданы облыстың солтүстік-батысында орналасқан. Аудан орталығы Мамлютка қаласының іргетасы 1814 жылы қаланған. Аудан аумағы 4,1 мың км². Ауданда 435 кел бар. Соның ішінде айтарлықтай ірілері: Белое, Рыбное, Становое, Шағалалытеңіз. Ерекше қорғалатын табиғат аумағы – Мамлют (зоологиялық) мемлекеттік табиғи қорығы.

Мамлют ауданы 11 ауылдық округке біріккен 44 елді мекеннен тұрады. Әкімшілік орталық – *Мамлютка* қаласы.

Ауылдық округтердің атауы төмендегідей: *Андреев* селолық округі, *Белов* селолық округі, *Воскресенов* селолық округі, *Дубровин* селолық округі, *Краснознамен* селолық округі, *Қызыләскер* селолық округі, *Леденев* селолық округі, *Ленин* селолық округі, *Новомихайлов* селолық округі, *Пригородный* селолық округі, *Станов* селолық округі.

Енді осы селолық округтердің құрамына тоқталсақ, төмендегі көріністі байқаймыз: *Андреев* селолық округіне Андреевка, Владимировка селосы мен Бостандық ауылы, Белов селолық округіне Белое, Коваль, Прогресс, Сливное, Студеное, Чистое, Щучье селолары, *Воскресенов* селолық округіне Воскресеновка, Искра, Становое селолары, *Дубровин* селолық округіне Дубровное, Михайловка, Новодубровка, Пчелино селолары, *Краснознамен* селолық округіне

Краснознаменное, Беловка, Калугино селолары, **Қызыләскер** селолық округіне Қызыләскер, Раздольное, Степное селолары, **Леденев** селолық округіне Леденево, Новоандреевка селолары, **Ленин** селолық округіне Ленино, Дачное, Октябрь селолары, **Новомихайлов** селолық округіне Новомихайловка, Бексейіт, Қатанай, Меңкесер, Токаревка селолары, **Пригородный** селолық округіне Покровка, Красный Октябрь селолары мен 2591 км. аялдау пункті, **Станов** селолық округіне Афонькино, Новоукраинка, Орел, Пробуждение селолары мен Орленок, 2574 км. аялдау пункті кіреді.

Көріп отырғанымыздай аудан құрамына кіретін 11 ауылдық округтің тек **Қызыләскер селосының** атауы ғана қазақ тілінде. Оның өзі кеңестік дәуірді дәріптейтін, идеологиялық жағынан ескірген атау. Ел тәуелсіздігін алғалы ширек ғасыр өтсе де Ленино, Октябрь, Красный Октябрь, Краснознаменное, Қызыләскер, Орленок атауларының жүруі ешбір сын көтермейді.

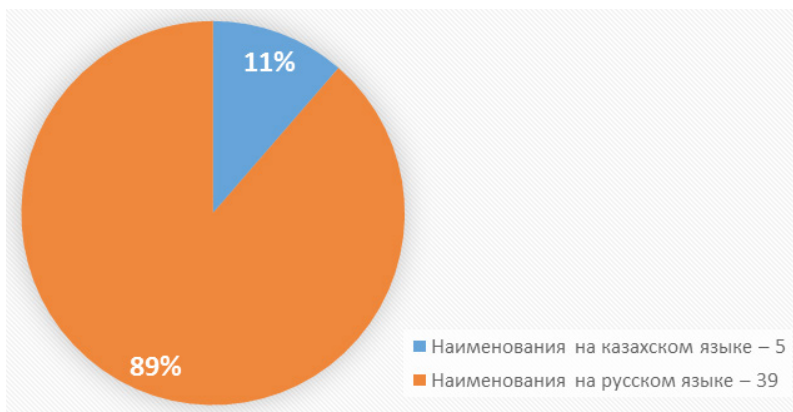
Орыс тіліндегі атаулардың ішінде ешбір тәрбиелік мәні жоқ атаулар толып жүр.

Мамлют ауданы бойынша елді мекен атауларының ахуалын төмендегі сызбадан көруге болады.

Аудан бойынша атаулардың жалпы саны – **44**

Қазақ тіліндегі атаулар – **5**

Орыс тіліндегі атаулар – **39**

ЖАМБЫЛ АУДАНЫ

Аудан 1928 жылы құрылды. 1970 жылы Преснов, Мамлют және Сергеев (Шал ақын) аудандары негізінде қайта құрылып, әкімшілік орталығы Благовещенка селосы болып бекітіледі. Ал 1997 ж. Жамбыл ауданы болып құрылды. Аудан облыстың солтүстік-батыс жағында орналасқан әкімшілік бөлік. Аумағы 7,46 мың шаршы шақырым. Жамбыл ауданы 16 ауылдық округке біріккен 62 елді мекеннен тұрады. Әкімшілік орталығы – Пресновка селосы. Ірі елді мекендер: Преснов, Қайранкөл, Благовещенка, Троицкий, Украинский.

Ауылдық округтердің атауы төмендегідей: *Преснов* селолық округі, *Архангел* селолық округі, *Баянауыл* селолық округі, *Благовещен* селолық округі, *Жамбыл* ауылдық округі, *Железин* селолық округі, *Қазан* селолық округі, *Қайранкөл* селолық округі, *Кладбин* селолық округі, *Майбалық* селолық округі, *Мирный* селолық округі, *Новорыбин* селолық округі, *Озерный* селолық округі, *Первомай* селолық округі, *Пресноредут* селолық округі, *Троицк* селолық округі.

Енді осы селолық округтердің құрамына тоқталсақ, төмендегі көріністі байқаймыз: *Преснов* селолық округіне Пресновка, Островка селолары, *Архангел* селолық округіне Архангелка, Айтуар, Үлгі селолары, *Баянауыл* селолық округіне Баян, Баймағамбет Ізтөлин, Муромское селолары, *Благовещен* селолық округіне Благовещенка, Богдановка, Майбалық, Талпын селолары, *Жамбыл* ауылдық округіне Жамбыл, Амангелді, Есперлі, Қарағаш, Суаткөл селолары, *Железин* селолық округіне Железное, Богатое, Лапушки селолары, *Қазан* селолық округіне Казанка, Екатериновка, Матросово, Светлое, Усердное селолары, *Қайранкөл* селолық округіне Қайранкөл, Новое, Украинское селолары, *Кладбин* селолық округіне Кладбинка, Уткино, Сенжарка, Симаки селолары, *Майбалық* селолық округіне Святодуховка, Жалтырша, Жаңажол, Ольговка, Сәбит селолары, *Мирный* селолық округіне Мирное, Айымжан, Петровка, Рождественка, Ұзынкөл селолары, *Новорыбин* селолық округіне Новорыбинка және Миролюбово селолары, *Озерный* селолық округіне Озерное, Ақбалық, Бауманское, Қарақамыс село-

лары, *Первомай* селолық округіне Буденное, Кабань, Калиновка, Чапаевка селолары, *Пресноредут* селолық округіне Пресноредуть, Макарьевка, Песчанка, Семиозерка, Ястребинка селолары, *Троицк* селолық округіне Троицкое, Орталық селолары кіреді.

Көріп отырғанымыздай аудан құрамына кіретін 16 ауылдық округтің **төртеуінің** атауы ғана қазақ тілінде. Орыс тіліндегі атаулардың ішінде Первомай, Буденное, Чапаевка, Троицкое сияқты идеологиялық жағынан ескірген атаулар мольнан кездеседі.

Жамбыл ауданы бойынша елді мекен атауларының ахуалын төмендегі сызбадан көруге болады.

Аудан бойынша атаулардың жалпы саны – **62**

Қазақ тіліндегі атаулар – **20**

Орыс тіліндегі атаулар – **42**

ҚОРЫТЫНДЫ

Ономастикалық атаулар – қоғаммен бірге жасап, біте қайнасатын этникалық мәдениетіміздің белгісі. Халқымыз «Жер-судың аты – тарихтың хаты» дегенде ономастикалық атаулар ұлттың тарихынан, салт-дәстүрінен, таным-түсінігінен хабар беретіндігіне меңзесе керек. Ономастиканың тұғыры ұлттық мүдде екенін ескерсек, «қазақ ономастикасы елдігімізді насихаттауда, ұлт тағдыры үшін талай жан алысып, жан беріскен тарихи тұлғаларын ұлықтауда діттеген межеден шыға алып жүр ме?» деген сұрақ туындайды.

Қолда бар деректерді зерделеу барысында Солтүстік Қазақстан облысындағы ауылдық округтердің және ондағы ауыл атауларының көпшілігі идеологиялық жағынан ескірген, тәрбиелік мәні жоқ, бүгінгі күн талаптарына сай емес атаулардан тұратындығын байқадық. Сондай атаулардың бірсыпырасына талдау жасай келіп, көрші облыстарда бұл мәселелерді қалай шешкенін көрсете кеткенді жөн көрдік.

Сергеевка атауы – кеңестік дәуірдегі көп тараған атаулардың бірі. Бұл атау тек Солтүстік Қазақстан облысында емес, еліміздің әр өңірінің ономастикасында жиі ұшырасады. Алайда Ақтөбе облысында Новосергеевка атауын – Құмсай, ал Сергеевканы Қарабұлақ деп қайта атаса, Алматы облысында Сергеевка – Бесмойнақ, Шығыс Қазақстан облысында Сергеевка – Қайнар деген тарихи атауларын алған.

Воскресеновка атауы аптаның жексенбі күнімен байланысты қойылған. Біз қарастырған аймақ қана емес, Айыртау ауданы Жетікөл округіне жататын ауыл да осылай аталады. Бұл атау Шығыс Қазақстанда, Павлодар, Жамбыл облыстарының елді-мекендерінде де кездескен. Бір қуантарлығы жамбылдықтар бұл атауды тарихи тұлға Андас батырдың есімімен сәтті алмастырған.

Орыс отаршылары үшін қазақ жері ұшы-қиыры жоқ ең дала, иесіз жатқан қу мекен тәрізді көрінгені анық. Сол себепті ме *Степное* атауын да оңды-солды қоя бергенге ұқсайды. Сөзіміздің дәлелі ретінде Кеңестік дәуірде бір ғана Павлодар облысында Степное атауымен екі бірдей елді мекеннің аталғанын айта кеткен жөн.

Алайда, ел тәуелсіздігін алғаннан бері Павлодар облысындағы бір Степное – Көктөбеге айналса, екіншісі Беріктал деген тарихи атауын жаңғыртты. Ақтөбе облысындағы Степное – Көкпекті, Шығыс Қазақстан облысындағы Степное – Құртай, Оңтүстік Қазақстан облысындағы Степное – Ақжар атауларымен ауыстырылды.

Заречный атауы өзеннің арғы беті дегенді білдіреді. Бұл атау да кеңестік дәуірде оңды-солды қойылған мағынасыз атаулардың бірі. Алматы облысындағы Заречное – Мойнақ, Павлодар облысындағы Заречное – Қызылжар атауына өзгертілгенін айта кеткіміз келеді.

Надеждин, Надежка атаулары да еліміздің әр түкпірінде кездеседі. Надеждинмен төркіндес Ақтөбе облысындағы Ново-надеждинка атауы – Жарсай, Алматы облысындағы Надеждинская – Есік, ал Надеждовка – Қоңыр атауларымен сәтті алмастырылған.

Озерное атауы да кеңестік дәуірде оңды-солды қойылған мағынасыз атаулардың бірі. Осы түбірлес атау еліміздің әр түкпіріндегі 9 елді мекенде жаңа атаумен алмастырылған екен. Олар: Ақмола облысындағы екі Приозерное атауының бірі – Жалғызқарағай, екіншісі – Родина, Ақтөбе облысындағы Приозерное – Ақкөл, Шығыс Қазақстан облысындағы Приозерное – Тұғыл, Қарағанды облысындағы Озерноенің бірі – Бұқар жырау, екіншісі – Шашубай, Қостанай облысындағы Семиозерное – Әуликөл, Шығыс Қазақстан облысындағы Кривозерное – Саумалкөл, ал Озерное – Тілеусай.

Андреевка атауы да кеңестік дәуірдегі көп тараған атаулардың бірі. Ақтөбе облысында Андреевка атауын – Қызылжар, Алматы облысында Андреевка – Қабанбай, Шығыс Қазақстан облысында Андреевка – Жаңа тілеу, Жамбыл облысында Андреевка – Бөлтірік атауларымен алмасты.

Біз зерделеу нысаны ретінде алып отырған Солтүстік Қазақстан облысында **Ленин** атауы 42 рет кездесетінін байқадық. Оның ішінде 38 көше, 2 село, 2 селолық округ атауы бар. Қазақ халқына ғана емес, Кеңес Одағының құрамына кірген барлық елдерге тажалдай болған, тіпті Ресей жұртшылығының өзі тарихи жендет ретінде қабылдаған тұлғаның есімін ономастикалық атау ретінде әлі күнге қолдану тұрғындарға да, атқарушы билік иелеріне де үлкен сын.

Шығыс Қазақстан облысында *Мирный* атауын тарихи Көктерек атауымен алмастырса, Ақмола облысында *Придорожное* атауы Ақбұлаққа ауысқан. Көрші облыстардың жарқын жаңалықтарын осы өлкеге де енгізсе, нұр үстіне нұр болар еді.

Юбилейное атауы да кеңестік дәуірдегі көп тараған атаулардың бірі. Ақтөбе облысындағы Юбилейный атауы – Алтынды, Алматы облысындағы Юбилейный – Көлсай, Шығыс Қазақстан облысында Юбилейный – Бөке, Қостанай облысы Жангелді ауданындағы Юбилейный ауылы – Милысай, Оңтүстік Қазақстан облысындағы Юбилейное ауылының бірі – Өркен, екіншісі – Жаушықұм атауларымен сәтті алмастырылған.

Дмитриевка, Петровка, Антоновка, Леонидовка атаулары да Сергеевка, Андреевка сияқты кеңестік дәуірдегі көп тараған атаулардың бірі. *Николаевка* атауымен түбірлес атау еліміздің әр түкпіріндегі 9 елді мекенде жаңа атаумен алмастырылған екен. Олар: Алматы облысындағы үш Николаевка атауының бірі – Ажар, екіншісі – Жетіген, үшіншісі – Құйған, Шығыс Қазақстан облысындағы екі Николаевка атауының бірі – Кентарлау, екіншісі – Мойылды, Жамбыл облысындағы Николаевка – Шапырашты, ал Новониколаевка – Байзақ, Павлодар облысындағы Николаевка – Мамбеткөл, Оңтүстік Қазақстан облысындағы Новониколаевка – Жабағылы.

Первомай – идеологиялық ескірген атау. Бұл – 1-Май мерекесіне байланысты қойылған, кеңестік саясатты насихаттайтын атаулардың бірі.

Краснознамен – идеологиялық жағынан ескірген атау. Еліміздің әр түкпірінде осы түбірлес 39 атаудың қайта алмастырылғанының өзі атаудың түп-төркіні туралы көп мән береді.

Қорыта айтқанда, ономастикалық атау беру – өскелең ұрпаққа қазақстандық патриотизмнің дәнін себетін, туған жерге деген құрметті арттыратын келелі істердің бірегейі. Өйткені тәрбиелік мәні зор, құнды атауларды көшелерге, нысандарға беру арқылы еліміздің, халқымыздың тарихы мен мәдениетіне, көрнекті тұлғаларына зор құрмет көрсетіледі. Жер-судың атауы арқылы көпшіліктің назарына белгілі бір құнды ақпарат ұсынатынымызды ұмытпағанымыз абзал.

ВВЕДЕНИЕ

Одной из целей и задач, поставленных в Государственной программе функционирования и развития языков на 2011-2020 годы в Республике Казахстан, является постепенное воплощение названных географических объектов на государственный язык путем совершенствования правовых основ языковой культуры в ключевых областях жизни общества, разработки правил транслитерации на русском и других языках, унификация, координация и мониторинг текста информации и рекламы. Для достижения этих целей 21 января 2013 года был принят Закон «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по ономастике».

На основе этого закона и последующих нормативных правовых актов пути дальнейшего развития систематизации и координации работы по ономастике постоянно совершенствуются.

Известно, что развитие Казахстана как независимого государства, формирование национальных и национальных ценностей напрямую связано с ономастикой. Хорошо известно, что эта работа проделана уже около четверти века, но есть еще много проблем.

Нам нужно сформулировать несколько общих выводов для систематизации ономастики. Эти результаты помогают достичь объективности, открытости, согласованности в работе по ономастике, восстановить историческую справедливость и способствовать сохранению ценностей независимости.

Во-первых, необходимо систематически и последовательно рассматривать вопросы об исторических наименованиях в стране. Исторические названия были возвращены во многие города, районы и поселки. Однако отблески, отголоски вчерашнего колониализма в названиях некоторых провинций страны по-прежнему остаются до сих пор, их насчитывается около сотней.

В Северо-Казахстанской области, объекте нашего исследования, наименования Ленин встречаются 42 раза (из них, наименований 38 улиц, 2 сел, 2 сельских округа), Советский (в различном варианте)

– 48 (из них, наименований 45 улиц, 2 сел, 1 сельского округа), Октябрь – 25 (из них, наименований 22 улиц, 2 сел, 1 сельского округа). В данном случае мы затрагиваем только наименования советского периода. Различные наименования, которые были названы еще с царской эпохи, а затем и до различных этапов политических кампаний Алексеевка, Николаевка, Антоновка, Коммунистическая, Пролетарская, Пятилетка, Семилетка, 25 лет Октября, 40 лет Октября, 50 лет Октября, 60 лет Октября, 21 партсъезда, 22 партсъезда, 30 лет ВЛКСМ, 50 лет ВЛКСМ, 60 лет ВЛКСМ, 50 лет Каз ССР, Буденновка, Комсомольская, Пионерская, Целинная и т.д. встречаются почти во всех районах области.

Вместе с тем имена коммунистических лидеров и деятелей, таких как Маркс, Энгельс, Бауман, Киров, Тухачевский, Урицкий, Фрунзе, Котовский, Дзержинский, Калинин и других часто встречаются в названиях городских улиц и селений области.

Понятно, что такие вполне идеологически устаревшие имена по-прежнему требуют беспрецедентной работы по ономастике.

Во-вторых, необходимо систематизировать работу на уровне района, области, принимать во внимание общественное мнение при переименовании или при даче новых именовании. Вопрос о даче ономастических названий имеет решающее значение с точки зрения интересов страны, избегая кумовства, различного рода толкований, споров, трайболизма.

В-третьих, многие работы, связанные с местной историей, в настоящее время публикуются. Результаты таких исследований должны широко распространяться среди общественности через телевидение, прессу и Интернет. Названия ономастики, богатая история и природа страны должны публично раскрываться, а не только уличные знаки или населенные пункты. Это одна из самых важных вещей, необходимых для молодого поколения, с одной стороны, и уважение к истории, к отечеству, с другой стороны.

Мы - одна нация, одно государство. Вот почему и казахская земля, и культура отлично подходят для всех нас. Например, Акмешит святыня не только для Кызылорды, Казыгурт для Шымкента, Улы-

тау для Караганды. Точно так же имя Дины Нурпеисовой является знаковым в Атырауской области, Габита Мусрепова - в Северо-Казахстанской области, а Ильяса Жансугурова особо почитается в Алматинской области, а между тем они должны быть едиными для всего региона страны. Казахстан - это общая нация, страна, земля, история, язык и культура. Глава государства Нурсултан Абишевич Назарбаев особо отметил, что: *«История всей истории Казахстана - история интеграции. Казахстан - это слияние всех народов и народностей, люди идущие на пути к единству».*

Насколько важна для развития Казахстана как независимого государства, признание его достойного места в глобальном геополитическом пространстве, настолько и значимо признание нашей истории и уважения к репутации страны. С этой точки зрения Первым Президентом Республики Казахстан Нурсултаном Абишевичем Назарбаевым были представлены стратегически важные идеи.

Это масштабные идеалы страны - национальные достояния названные Лидером Нации **«Великий степной край»**, **«Мәңгілік ел»**. Очень важно, чтобы очень значимые названия такого значения заняли достойное место в ономастическом пространстве. Например, какое бы достойное место заняли бы в нише ономастики названия парков «Великая степь» и «Мәңгілік ел».

Этот сборник, изготовленный по заказу Комитета по развитию языка, социальным и политическим вопросам Министерства культуры и спорта Республики Казахстан направлен на формирование общего подхода к вопросам в области ономастики.

ГОРОД ПЕТРОПАВЛОВСК

Краткие сведения о городе

Петропавловск – областной центр Северо-Казахстанской области. Город был переименован в 1936 году. По официальным данным, город был основан в 1752 году на правом берегу реки Ишим. Петропавловск является крупным центром автомобильной, авиа, речной и железнодорожных путей. Расположен в лесостепном поясе Есильской равнины на юго-западе Западносибирской низменности, на правом берегу реки Ишим, на месте древнего казахского поселения под названием «Кызылжар», /1/.

Город был основан в 1752 году как военная крепость Петра I в соответствии с политикой колонизации казахской земли царской России. Первоначально Форпост был крупным городом сибирских татар (турков) и стал главной колонией России для колонизации Северного и Центрального Казахстана. В 1838 году район Эсиль стал частью Акмолинской области и стал уездным городом. После 1868 года Петропавловск стал крупным центром торговых отношений между российскими и среднеазиатскими ханствами и казахскими степями из-за его расположения вдоль сибирских и туркестанских торговых путей. Стало возможным стать таким крупным торговым центром Султаната Аблая, Оренбургского и Сибирского губернаторов, открыть большой торговый центр в Кызылжаре. Торговый оборот и торговля между российскими торговцами и среднеазиатскими казахами в Петропавловске растет из года в год. К концу 18-го века он стал крупным торговым центром небольших городов (форпостов).

В XIX веке город был торговым и административным центром, одним из основных центров сельского хозяйства и промышленности в начале 20-го века. В те годы крестьяне из России начали приезжать и населяться. Большинство из них переехали в город и увеличили количество рабочей силы.

Во время освоения целинных земель было построено много предприятий, быстро развивались социально-экономические, образовательные и культурно-просветительные сферы города.

В настоящее время Петропавловск стал одним из крупнейших промышленных центров Казахстана/1/.

Давайте поговорим об историческом названии этого города. По словам исследователей, в Казахстане насчитывается более 20 миллионов топонимов. Более половины из них потеряли свое историческое название. По словам специалистов в области ономастики, им трудно вернуть исторические названия этих земель. «Исторические имена изменялись в два этапа: во-первых, когда арабы пришли в VIII веке, второй раз был изменен в связи с приходом России. У них была государственная политика. Кто изменит имена мест, чтобы потерять историческую память? Чьей станет земля завтра, кто станет хозяином? Конечно, через определенное количество переименований оно станет достоянием новых поколений. Например, большую часть наименований Петропавловска неизвестна никому. Все это было вызвано рассеянием умов людей и диссоциацией людей. Теперь борьба - восстановить все это, прийти в наше естественное состояние», - рассказывает об ономастической ситуации в стране Ученый Мекемтас Мырзахметов /2/.

Историческое название Петропавловска - Кызылжар. Наш президент Нурсултан Назарбаев в интервью редакторам казахстанских изданий 29 мая 2008 года сказал: «Название земли на казахском языке - это название страны». Люди пишут свою историю, написав название земли, «один из символов независимого государства - его национальные символы». Эти национальные символы должны быть видны на названиях поселений, улиц, площадей и т. д. Интеллигенция страны время от времени несколько раз предлагала «изменить названия городов, таких как Петропавловск и Павлодар». Подобно Ленинграду, Сталинграду, Ульяновску, в то время как другие земли и изменение названия этих мест вполне будет уместным... « /3/.

Есть сведения, что название Петропавловск имеет то же имя, что и Петр и Павел, которые были признаны святыми в истории религии, как самые надежные два апостола Христа. Республика Казахстан является конституционно светским государством. Название города в светском государстве должно соответствовать политике государства, и кажется странным, что город до сих пор не переименован, он является самым старым известным историческим именем, поэтому периодически идут дискуссии по поводу переименования города/4/.

«В целом уже доказано, что историческое название города - Кызылжар. Еще в старые древние времена Кожаберген Жырау воспевал: «Назвали Кызылжаром тебя предки». В двадцатом веке, когда в стране бурным цветом процветала политика красных великий писатель Сабит Муканов написал в своем романе «Аққан жұлдыз» (Промелькнувший метеор), четко и ясно отметил: «Этот город называется бассейном Кызылжар – потому что город был расположен на красном яре красноватого оттенка». В трилогии Ильяса Есенберлина «Кочевники» название города отмечается как Кызылжар.

«Даже летом 1925 года Акмольский исполнительный комитет решил переименовать город в «Кызылжар», и в течение нескольких лет город был официально назван так» /3/.

По этому поводу ученый Сархин Тайшибай дает ценный комментарий к историческому названию города:

- Название Кызылжар был известен еще с древних времен. Казахи в других областях, даже за рубежом, называли Кызылжаром. Даже письма правительства в Кызылорде с 1925 года направлялись в город как «город Кызылжар», «город Кызылджар». Бывшее русское название «Петропавловска» было прекращено. Стало известно, о том, что газета «Правда» сообщила, Петропавловск изменил свое название на «Кызылжар». Можно объяснить, почему это решение потерпело неудачу, первопричиной стала «малая Октябрьская революция» Голощекина. В это время видный государственный деятель, Смагуль Садуакасов, один из молодых лидеров Алаша, был Нарком просвещения. Комиссия по регулированию названий поселений и терминологической комиссии находилась под юрисдикцией этого учреждения» /5/.

Айгуль Аханбаевна, журналист газеты «Народное слово», издает статью «Почему нужно сменить название на Кызылжар?». Статья московского политика Дмитрия Верхотурова «Аргументы в пользу Кызылжар» представляет следующие заявления для общественности:

«Московский политик представил четыре сильных аргумента в пользу переименования Петропавловска в Кызылжар.

Во-первых, город Петропавловск есть не только в Казахстане, но есть и на Камчатке, и он превосходит Петропавловск по всем пара-

метрам, он далеко позади находится по сравнению с нашим знаменитым, известным соперником.

Во-вторых, название Кызылжар удобно и компактно как на русском, так и на казахском. И это самое главное. Потому что, когда казахский язык становится государственным языком, необходимо сосредоточиться на эффективности и чистоте каждого слова.

В-третьих, название Кызылжар - нейтрально. Это не похоже на Петропавловск, который происходил от имени двух христианских святых и не подразумевал, что «мы русские построили этот город», и в названии Кызылжар нет никакого религиозного, национально-исторического значения, подтекста.

В-четвертых, добрые дела и исторические воспоминания о Петропавловске не будут стерты навсегда. Он остается частью исторического и культурного наследия»/6/.

Есть историческая справка о названии Кызылжар в интервью писателя Жаксыбай Самат доктору исторических наук Зиябеку Кабильдинову /7/. **В статье отмечается:**

Самая крупная крепость вдоль пограничного пояса была построена в 1752 году - «Крепость Св. Петра». Позже он стал Петропавловск. Город назывался «Кызылжар» по имени казахского народа. Казахи населяют этот регион с древних времен.

Археологические раскопки доказывают, что наши предки были первыми, кто одомашнил лошадей более шести тысяч лет назад в окрестностях деревни Ботай. Известный ученый Виктор Зайберт, в своей монографии «Ботайская культура», доказал, что одомашнивание лошадей (одомашнивание лошадей) началась в истории человечества на современной казахской земле. Мы знаем, что наши предки жили в этом городе на протяжении веков, среди которых есть много биев, ораторов, судей, например Кожаберген жырау, Токсан би, Биржан-сал является выходцами данной местности.

Казахи тоже строили города. Например, в 1816 году в окрестностях нынешней Астаны горный инженер Иван Шангин обнаружил останки одного из семи городов и оставил топографические схемы, сделанные собственными руками.

Эти земли стали свидетелями многовековых исторических со-

бытий в Казахстане. Город Кызылжар, выросший возле казарм Св. Петра, никогда не был неизвестным для казахского народа. По инициативе Абылай хана он был открыт в 1759 году, где регулярно проводилась ярмарка. Среди поселенцев были казахские, среднеазиатские народы и татарские торговцы, а также субэтносы, называемые «шала казахами». До сих пор в Петропавловске сохранились их мельницы, мечети, помещения, здания. Губернатор Кургана, Чермисинов, когда-то писал: «Вскоре крепость св. Петра сделалось главным пунктом меновой торговли с Хивой, Бухарой, Ташкентом и мало-помалу на луговой части берега реки Ишим осело смешанное население из переселившихся бухарцев, ташкентцев и наехавших из внутренних губерний татар, преимущественно из городов Казани, Касимова и среди которых русские составляли только военный отряд». Поэтому нет причин называть Петропавловск «древним русским городом» - это город, построенный на древней казахской земле. По данным 1886 года среди мирных жителей Петропавловска были казахов и татар - 6517, русских - 7258 (большинство из них были военными), евреев - 275 человек. Таким образом, доля мусульман составляет 46 процентов. Есть еще такие сведения, что в 1914 году в Кызылжаре было семь мечетей, шесть церквей и 1 синагога», - говорится в данной статье.

В статье ставится ключевой вопрос: «С какого времени сложилось мнение, что Кызылжар русский город?» **и дается полноценный ответ:**

«Такое мнение в значительной степени связано с приходом к власти большевиков. Его апогей продолжался до демагогической идеологии Хрущева: «К коммунизму придем только одной нацией в 1980 году». Вы знаете, сколько казахских школ было закрыто в этом году. В далеких казахских деревнях не было никаких дорог, не было никаких других средств связи, дома, детские сады не были построены. Поэтому жители были вынуждены переехать в открытые совхозы, где была хорошая школа и хорошая работа. И язык их отношений, школа - все было русским. Таким образом, началось массовая казахстанская русификация.

Помните, что советские власти начали вытеснять народ, с насиженного места жительства и подвергала репрессии. За десятилетие между 1926 и 1936 годами прирост населения Кызылжара составляло 84 процента. Итак, это возросло примерно в два раза. В эти годы казахский народ был истреблен впоследствии катастрофического правления Голощекина, был страшный мор от голода, многие переехали со своей родины, в это время правительство приняло решение массового переселения из западных регионов России, Украины и Белоруссии, это около 172 тысяч депортированных в Северный Казахстан. Многие из них поселились в Петропавловске и были созданы для них рабочие места. «Недостовверные элементы», которые испытали шок, переехали в казахскую землю не признавали казахский народ, с пренебрежением отнеслись к казахскому языку. Не было секретом, что основная масса переселенцев с колонизаторской политикой в основной массе грамотные и были в положении «евроцентризма». На мой взгляд, в эти годы сформировался более выскомерный подход к местному казахскому народу. Эта тенденция имела место среди людей, которые были эвакуированы во время войны, а казахский народ, потерявший свою долю в городе, рассматривался как люди низшего сорта, их игнорировали. Если мы посмотрим на руководство города в те годы, трудно найти казахскую фамилию. И о том, что происходило в годы освоения целины и залежных земель, часто упоминается. Правда и то, что среди «целинников» было много людей, которые в своих кругах совершали преступления, и в основной своей массе были беглецами. Некоторые из них переехали в Петропавловск. Все эти факторы полностью снизили казахстанское влияние и влияние в Кызылжаре, и даже на Северном регионе Казахстана. В результате доля казахов в Петропавловске до сих пор не достигла 30% уровня», - говорится в этом ответе /7/.

Автор интервью отметил, что, несмотря на то, что в XVIII веке это место было землей искомо казахского народа, среди некоторых молодых людей в Петропавловске сложилась идея, что город «исконно русская земля». И чтобы поставить точку на этом вопросом, автор интервью считает, что нужно в срочном порядке внести в

учебные пособия труды, запрещенных в советское время квалифицированных историков, таких как И.Андреев, А.Левшин, И.Спасский, С.Броневский, М.Красовский и следует отметить, что необходимо популяризировать работу таких известных ученых среди населения/7/.

Президент Нурсултан Назарбаев напомнил, что настало время для духовной сферы, и подчеркнул необходимость обратить внимание на национальное сознание, чтобы сформировать единую нацию. Основным требованием обновления является сохранение национального кодекса. Модернизация - это накопление национальных и духовных корней. Будучи конкурентоспособной страной на основе этих духовных ценностей, мы находим наше достойное место среди народов мира.

Каждая нация имеет богатые культурные ценности, которые были установлены на протяжении веков, признаны обществом и чтити людей. Наш национальный дух всегда должен оставаться в нас.

В эпоху глобализации в первую очередь ориентация идет на духовное просвещение. Те, кто реализует эти планы, - патриотическая молодежь, которая любит свою страну, землю и людей. Чтобы воспитывать патриотизм молодого поколения, учебная программа включает в себя программу «Родная земля». Таким образом, программа «Родная земля» становится настоящим краеугольным камнем национального патриотизма. Поэтому мы должны начать с возрождения исторических названий нашей родины.

МАГЖАН ЖУМАБАЕВСКИЙ РАЙОН

Район является административно-территориальной единицей, расположенной на северо-востоке региона. Основана в 1929 году. В 2002 году Булаевский район был переименован в Магжан Жумабаевский район. На севере и востоке он граничит с Омским и Тюменским областями Российской Федерации, Тайышинским и Акжарским районами на юге, Аккаинским и Кызылжарским районами на западе. 71 поселение в М.Жумабаевском районе интегрировано в один город и 24 сельских (сельских) районов.

Город Булаево – административный центр *Магжан Жумабаевского* района. Наименования аульских округов района: *Авангардский* сельский округ, *Александровский* аульский округ, *Бастомарский* сельский округ, *Возвышенский* сельский округ, *Гаврининский* сельский округ, *Золотонивский* сельский округ, *Карагандинский* аульский округ, *Каракогинский* сельский округ, *Конюховский* сельский округ, *Лебяжинский* сельский округ, *Майбалыкский* аульский округ, *Молодежный* сельский округ, *Молодогвардейский* аульский округ, *Надеждинский* аульский округ, *Октябрьский* сельский округ, *Писаревский* сельский округ, *Полудинский* сельский округ, *Пролетаский* сельский округ, *Успенский* сельский округ, *Совеский* сельский округ, *Таманский* сельский округ, *Узункольский* аульский округ, *Фурмановский* сельский округ, *Чистов* сельский округ и село *Медвежка*.

При рассмотрении сельских округов, рассматривается следующая картина: в Авангардском сельском округе села - Полтавка и Хлеборобное, в Александровском аульском округе – села Александровка и Алуа, в Бастомарском сельском округе – села Бастомар и Екатериновка, в Возвышенском сельском округе села Возвышенка, Изобильное, Малая Возвышенка, в Гавринском сельском округе села Гаврино и Зарослое, в Золотая Нива сельском округе село Золотая Нива, в Карагандинском аульском округе ауыл Караганды, в Каракогинском сельском округе ауылы Ногайбай и Каракога, села Образец, Чистое, в Конюховском сельском округе села Конюхово, Камышлово, Куломзино, в Лебяжинском сельском округе села Лебяжье, Круглое и ауыл Куралай, в Майбалыкском аульском округе село Майбалык и ауыл Сейфолла, в Молодежном сельском округе село Молодежное и ауыл Сарытомар, в Молодогвардейском сельском округе село Молодогвардейское, в Надеждинском аульском округе села Надежка, Еремеевка и ауылы Дуйсеке, Бинаш, в Октябрьском сельском округе села Октябрьское, Мичурино, Суворовка, Хлебороб, в Писаревском сельском округе села Писаревка, Веселовка и ауыл Байшилик, в Полудинском сельском округе села Полудино, Ганькино, Скворцовка и станции Ганькино и Ярмы, в

Пролетарском сельском округе села Пролетарка, Барашки, Моховое, Тельман, в Советском сельском округе села Советское, Придорожное, Селекти, в Таманском сельском округе села Таманское, Пулеметовка, в Узынкольском аульском округе ауыл Узынкол, села Коскол и Шандак, в Успенском сельском окружном административном региональном объединении села Успенка, Рощино, Уваково и ауылы Коскол, Сулышок, в Фурмановском сельском округе села Новотроицкое, Новый быт, Рявкино, в Чистовском сельском округе села Чистовское, Тыщенко, Украинка, Урожайное.

Как выдим из данных сведений, только шесть из 24 сельских округов, входящих в район, именуются на казахском языке. Остальные 18 названий являются русскими, что означает, что локальные имена не сохранились. Среди названий - самые старые политически идеологизированы, такие как Октябрьское, Пролетарский, Советский, Новотроицкий и на сегодня являются политически устаревшими. Названия поселений в М.Жумабаевском районе можно посмотреть на графике ниже.

Общее количество наименований по Магжан Жумабаевскому району – **71**

Наименования на казахском языке – **17**

Наименования на русском языке – **54**

ТИМИРЯЗЕВСКИЙ РАЙОН

Общее описание Тимирязевского района

Тимирязевский район является административным подразделением, расположенным в юго-западной части региона. Был основан в 1963 году. Площадь составляет 4,5 тыс. Км². Рельеф земли немного высокий, плоский. Озерные котловины по сравнению с другими районами мелкие, площадь некоторых большой. Например, Аксуат, Алыпкаш, Как. В недрах исследуется фонд природных строительных материалов. Климат резко континентальный, в этом районе 68 озер. Большие озера: Аксуат, Дос, Жаксы, Жаркол, Кошкар, Алыпкаш, Большой Карак. Леса - береза и холм. Особо охраняемые природные территории: государственные природные заповедники Аксуат и Акжан местного значения.

Тимирязевский район состоит из 16 сельских округов, объединяющих 25 поселений. Административный центр – село *Тимирязево*. Названия аульских округов следующие: *Тимирязевский* сельский округ, *Акжанский* сельский округ, *Ақсуатский* сельский округ, *Белоградовский* сельский округ, *Дзержинский* сельский округ, *Дмитриевский* сельский округ, *Докучаевский* сельский округ, *Интернациональный* сельский округ, *Есильский* аульский округ, *Комсомольский* сельский округ, *Ленинский* сельский округ, *Мичуринский* сельский округ, *Москворецкий* сельский округ, *Куртайский* аульский округ, *Хмельницкий* сельский округ, *Целинный* сельский округ.

При рассмотрении состава сельских округов, то ситуация выглядит следующим образом: в *Тимирязевском* сельском округе села Тимирязево и Рассвет, в *Акжанском* сельском округе села Акжан и Приозерное, в *Аксуатском* сельском округе село Аксуат, в Белоградовском сельском округе села *Белоградовка*, Аксу, в Дзержинском сельском округе село *Дзержинское*, в Дмитриевском сельском округе село *Дмитриевка* и аулы Ынтымак, Жаркен, в *Докучаевском* сельском округе села Докучаево, Северное, в *Интернациональном* сельском округе село Дружба, в *Есильском* аульском округе ауылы Есил, Нарынгул, *Комсомольском* сельском округе села Комсомоль-

ское, Первомайское, в *Ленинском* сельском округе село Ленинское, в *Мичуринском* сельском округе село Мичурино, в *Москворецком* сельском округе село Москворецкое, в *Куртайском* аульском округе села Степное, Ракитное, в *Хмельницком* сельском округе село Хмельницкое, в *Целинном* сельском округе село Целинное.

Как можем увидеть, только четыре из 16 сельских районов, принадлежащих к округу, носят казахские названия. Остальные 12 имен - русские, то есть локальные имена не сохранились. До сегодняшнего дня все еще есть имена, которые политически устарели, в которых упоминается советская идеология, такие как Дзержинский, Комсомол, Ленин и Целинный. Состояние названий поселений в Тимирязевском районе можно посмотреть на графике ниже.

Общее количество наименований по Тимирязевскому району – **25**

Наименования на казахском языке – **7**

Наименования на русском языке – **18**

ГАБИТ МУСРЕПОВСКИЙ РАЙОН

Район был основан в 1969 году как Куйбышевский район. В 1997 году Куйбышевский (1969), Рузаевский (1930) и Чистопольский (1955) районы присоединились к Целинному району, а в 2002 году ее переименовали Габит Мусреповский район. Этот район расположен на юго-западе региона. В этом районе 82 озера. Самыми крупными являются Калмыкколь, Салкинколь и Талдыбулак. Река Есиль (130

км) и ее устья расположены в районе: Шарык, Акан-Борлык, Беттык, Шолаксай. Поселение состоит из 68 населенных пунктов с 18 сельскими районами. Административный центр - поселок *Новоишимское*. Большие поселения: Новоишимское, Рузаев, Чистополь, Андреевка, Новоселовка.

Наименования аульных округов: *Новоишимский* сельский округ, *Андреевский* сельский округ, *Бирликский* аульский округ, *Возвышенский* сельский округ, *Гаршинский* сельский округ, *Дружбинский* сельский округ, *Кокалажарский* аульский округ, *Кырымбетский* сельский округ, *Ломоносовский* сельский округ, *Нежинский* сельский округ, *Новоселовский* сельский округ, *Рузаевский* сельский округ, *Салкынколский* ауылный округ, *Тахтабродский* сельский округ, *Червонный* сельский округ, *Чистопольский* сельский округ, *Шоптиколский* сельский округ, *Шуқырколский* сельский округ.

Что касается состава сельских округов, положение выглядит следующим образом: в *Новоишимском* сельском округе село Новоишимское, в *Андреевском* сельском округе села Андреевка, Беспаловка, Жанасу, Раисовка, в *Бирликском* аульском округе ауыл Бирлик и село Старобелка, в *Возвышенском* сельском округе села Возвышенка, Брилевка, Григорьевка, Стерлитамак, Чернозубовка, Куйган, в *Гаршинском* сельском округе села Гаршино, Шакпак, в *Дружбинском* сельском округе села Дружба, Володарское, Жаркол, Целинное, в *Кокалажарском* аульском округе ауыл Кокалажар, села Мадениет, Сарыбулак, в *Кырымбетском* сельском округе села Кырымбет, Мищенко, Сокологоровка, в *Ломоносовском* сельском округе село Ломоносовское, Ломоносовка, Ставрополка, Степное, Урожайное, в *Нежинском* сельском округе села Нежинка, Буденное, Ефимовка, Куприяновка, ауыл Токсан би, в *Новоселском* сельском округе села Новоселовка, Привольное, Муқыр, в *Рузаевском* сельском округе села Рузаевка, Березовка, Золотоноша, Сивковка, Чернобаевка, Сарыадыр, в *Салкынколском* ауыльском округе село Салкынкол и ауыл Токты, в *Тахтабродском* сельском округе села Тахтаброд, Литвиновка, Ковыльное, Привольное, Сазоновка, Рухловка, в *Червонном* сельском округе села Червонное, Пески,

Узынкол, вс *Чистопольском* сельском округе села Чистополье, Дубровка, Князевка, Симоновка, Ялты, в *Шоптиколском* сельском округе села Шоптикол, Улкен Талсай, Жаркол, Конырсу, Разгульное, в *Шуқыркольском* сельском округе села Шуқыркол, Карагаш, 15 лет Казахстану.

Как мы видим, только шесть из 18 сельских районов, принадлежащих к округу, имеют казахские названия. Среди названий на русском языке такие, как села Разгулое, Пески, Червонное и Ломоносовское. Есть село Ломоносовка в Ломоносовском сельском районе, встречаются села с идеологически устаревшими названиями, как Князевка и Буденное. И тот факт, что именами великого поэта Абая Кунанбаева или наших знаменитых предков не названо ни одно из местностей, является большим недостатком и упущением для наших людей!

Ситуация по топонимии с сельскими округами Габит Мусреповского района выглядит следующим образом.

Общее количество названий по району – **68**

Наименования на казахском языке – **22**

Наименования на русском языке – **46**

ШАЛ АКЫНСКИЙ РАЙОН

Шал акынский район расположен на юго-западной части области. Первоначально был Тонкерисским районом в 1928 году. В 1940 году район был переименован в Октябрьский. С 1963 по 1999 год назывался Сергеевским районом. А в 1999 году он был переименован в Шал акынский район, в честь 250-летия Шал акына Кулекеулы. Площадь составляет 4,84 тыс. Км2. Он граничит с Жамбыльским районом на севере, Есильским районом на востоке, Тимирязевским районом на западе, а на юге – с районами имени Г.Мусрепова и Айыртауским. Шал акынский район состоит из 45 поселений, объединенных в 12 сельских районах. Административный центр - город *Сергеевка*.

Через район протекает река Ишим с притоками Иман-Бурлык, Баганаты и Шудайсай. В этом районе всего 263 озера. Большие из них: Малый Торанж, Полтава, Малый Кокол, Жальты. На территории района сохранились археологические объекты бронзового века, караоба (Бирлик а.), Обала (с.Ступинка), Байкар (г.Сергеевка).

Названия сельских округов следующие: *Афанасьевский* сельский округ, *Аютасский* сельский округ, *Городецкий* сельский округ, *Жанажолский* сельский округ, *Кривощековский* сельский округ, *Новопокровский* сельский округ, *Октябрьский* сельский округ, *Приишимский* сельский округ, *Семипольским* сельский округ, *Ступинский* сельский округ, *Сухорабовский* сельский округ, *Юбилейный* сельский округ.

Состав сельских округов выглядит следующим образом: в *Афанасьевском* сельском округе села Афанасьевка, Двойники, Рясинка, Садовка, Коргантас, в *Аютасском* сельском округе села Аканбарак, Каратал, Коктерек и ауылы Мерген, Ыскак Ыбыраева, в *Городецком* сельском округе села Городецкое, Коноваловка, Баганаты, в *Жанажолском* сельском округе села Жанажол, Жанаталап, Кенес, в *Кривощековском* сельском округе села Кривощеково, Ровное, Соколовка, Социал, Алкагаш, в *Новопокровском* сельском округе села Новопокровка, Белоглинка, Жанасу, Аксу, Енбек, в *Октябрьском* сельском округе ауыл Узынжар, села Куртай, Тельманово, в *Приишимском* сельском округе села Повозочное, Миней, ауылы

Ортаққол, Бирлік, в *Семипольском* сельском округе села Семиполка, Балуан, в *Ступинском* сельском округе села Ступинка, Жалтыр, Остаган, в *Сухорабовском* сельском округе села Сухорабовка, Неждановка, Ольгинка, в *Юбилейном* сельском округе села Крещенка, Куприяновка, Белоградовка.

Как мы видим, только два из 12 сельских районов, принадлежащих к району, называются на казахском языке. Имена на русском языке являются идеологически устаревшими, без какой-либо культурной и моральной нагрузки, такими как Двойной, Ровное, Позоджочно, Ступинка, Ольгинка, Социум, Октябрь, Тельманово.

Названия поселений Шал акынского районе выглядят следующим образом и представлены на рисунке ниже.

Общее количество наименований по району – **45**

Наименования на казахском языке – **10**

Наименование на русском языке – **35**

ЕСИЛЬСКИЙ РАЙОН

Район Есиль основан на основе слияния бывших Ленинского (1928 г.) и Московского (1972 г.) районов. Район - административная единица, расположенная в центре региона. Площадь территории составляет 5,12 тыс. Км2. Река Ишим, которая придает разную форму великолепной местности. Помимо Ишима, протекает река Камысакты. В этом районе более 50 озер, крупнейшими из которых являются Большой Торанж, Алуа, Сотовый, Голод и многие дру-

гие. Есильский район состоит из 61 поселения, объединенного в 15 сельских районах. Административный центр - с. **Явленка**. Крупные поселения: Явленка, Корнеевка, Покровка, Николаевка, Амангелды, Булак.

Наименования аульских округов: **Явленский** сельский округ, **Алматинский** сельский округ, **Амангелдинский** сельский округ, **Бескудыкский** сельский округ, **Булакский** сельский округ, **Волошинский** сельский округ, **Заградовский** сельский округ, **Зареченский** сельский округ, **Ильинский** сельский округ, **Корнеевский** сельский округ, **Николаевский** сельский округ, **Петровский** сельский округ, **Покровский** сельский округ, **Спасовский** сельский округ, **Торангылский** сельский округ, **Ясновский** сельский округ.

Состав сельских округов выглядит следующим образом: в **Явленском** сельском округе село Явленка, в **Алматинском** сельском округе села Орнек, Жарқайын, Мектеп, в **Амангелдинском** сельском округе села Амангелди, Калиновка, Поляковка, Талапкер, в **Бескудыкском** сельском округе села Бескудык, Алабие, Тамамбай, Черуновка, в **Булакском** сельском округе села Булак, Актас, Карагай, **Волошинском** сельском округе села Волошинка, Ивано-Петровка, Лузинка, в **Заградовском** сельском округе села Заградовка, Горное, Славянка, Тонкошуровка, Жамбыл, в **Зареченском** сельском округе села Чириковка, Алка, Гурьяновка, Жаналык, Карагаш, Луговое, Орталык, в **Ильинском** сельском округе села Ильинка, Амангелди, Александровка, в **Корнеевском** сельском округе села Корнеевка, Советское, Новоузенка, Леонидовка, в **Николаевском** сельском округе села Николаевка, Каратал, в **Петровском** сельском округе села Петровка, Бирлик, Жекекол, Мадениет, Оседлое, в **Покровском** сельском округе села Покровка, Енбек, Есильское, Мальцево, в **Спасовском** сельском округе села Спасовка, Сарман, Тауагаш, в **Торангылском** сельском округе села Тарангул, Двинск, Иверск, Сарыкол, в **Ясновском** сельском округе села Яновка, Карабеловка, Стрельниковка.

Как мы видим, только пять из 15 сельских районов, принадлежащих к округу, названы на казахском языке. На русском языке много имен, не имеющих образовательного смысла и с идеологически устаревшими именами.

Статус наименований сельских округов по району можно найти на графике ниже.

Общее количество наименований по району – **61**

Наименования на казахском языке – **16**

Наименование на русском языке – **45**

МАМЛЮТСКИЙ РАЙОН

Мамлютский расположен на северо-западе региона. Основан в 1814 году, Мамлютка является административным центром района. Территория района составляет 4,1 тыс. Км2. В этом районе 435 озер. Существуют также озера с значительными размерами: Белое, Рыбное, Становое, Шагалалы тениз. Особо охраняемые природные территории: Государственный природный заповедник (зоологический).

Мамлютский район состоит из 44 населенных пунктов, объединенных в 11 сельских районах. Административным центром является *Мамлютка*.

Наименования аульских округов: *Андреевский* сельский округ, *Беловский* сельский округ, *Воскресеновский* сельский округ, *Дубровинский* сельский округ, *Краснознаменский* сельский округ, *Қызыласкерский* сельский округ, *Леденевский* сельский округ, *Ленинский* сельский округ, *Новомихайловский* сельский округ, *Пригородный* сельский округ, *Становской* сельский округ.

Названия сельских округов: в *Андреевском* сельском округе села Андреевка, Владимировка и ауыл Бостандык, в *Беловском* сельском округе села Белое, Коваль, Прогресс, Сливное, Студеное, Чистое,

Щучье, в *Воскресеновском* сельском округе села Воскресеновка, Искра, Становое, в *Дубровинском* сельском округе села Дубровное, Михайловка, Новодубровка, Пчелино, в *Краснознаменском* сельском округе села Краснознаменное, Беловка, Калугино, в *Қызыласкерском* сельском округе села Кызыласкер, Раздольное, Степное, в *Леденевском* сельском округе села Леденево, Новоандреевка, в *Ленинском* сельском округе села Ленино, Дачное, Октябрь, в *Новомихайловском* сельском округе села Новомихайловка, Бексейт, Катанай, Менкесер, Токаревка, в *Пригородном* сельском округе села Покровка, Красный Октябрь и оставновка 2591 км., в *Становском* сельском округе села Афонькино, Новоукраинка, Орел, Пробуждение и станции Орленок, 2574 км..

Как мы видим, только 11 сельских районов, принадлежащих к округу, названы на казахском языке. Это идеологически устаревшие имена, которые прославляет советскую эпоху. Прошло уже четверть века с тех пор, как страна обрела независимость, но следующие названия не выдерживают никакой критики: Ленино, Октябрь, Красный Октябрь, Краснознаменное, Қызыласкер, Орленок.

Названия на русском языке не имеют образовательного значения, не несут никакой смысловой нагрузки.

Названия поселений Мамлютского района можно найти на следующем графике.

Общее количество наименований по району – 44

Наименования на казахском языке – 5

Наименования на русском языке – 39

ЖАМБЫЛСКИЙ РАЙОН

Район был основан в 1928 году. В 1970 году он был реконструирован на базе Пресновского, Мамлютского и Сергеевского (Шал акын) районов, административным центром был с. Благовещенка. В 1997 году был преобразован в Жамбылский район. Административное деление расположено на северо-западной части района. Площадь составляет 7,46 тысячи квадратных километров. Жамбылский район состоит из 62 населенных пунктов, объединенных в 16 сельских районах. Административный центр - деревня *Пресновка*. Большие поселения: Преснов, Кайранкол, Благовещенка, Троицк, Украинский.

Наименования сельских округов: *Пресновский* сельский округ, *Архангельский* сельский округ, *Баянаульский* сельский округ, *Благовещенский* сельский округ, *Жамбылский* аульский округ, *Железинский* сельский округ, *Қазанский* сельский округ, *Қайранколский* сельский округ, *Кладбинский* сельский округ, *Майбалыкский* сельский округ, *Мирный* сельский округ, *Новорыбинский* сельский округ, *Озерный* сельский округ, *Первомай* сельский округ, *Пресноредутский* сельский округ, *Троицкий* сельский округ.

Состав сельских округов выглядит следующим образом: в *Пресновском* сельском округе села Пресновка, Островка, в *Архангельском* сельском округе села Архангелка, Айтуар, Үлго, в *Баянаульском* сельском округе села Баян, им. Баймағамбет Изтолина, Муромское, в *Благовещенском* сельском округе села Благовещенка, Богдановка, Майбалык, Талпын, в *Жамбылском* аульском округе села Жамбыл, Амангелди, Есперли, Карағаш, Суаткол, в *Железинском* сельском округе села Железное, Богатое, Лапушки, в *Қазанском* сельском округе села Казанка, Екатериновка, Матросово, Светлое, Усердное, в *Қайранколском* сельском округе села Кайранкол, Новое, Украинское, в *Кладбинском* сельском округе села Кладбинка, Уткино, Сенжарка, Симаки, в *Майбалыкском* сельском округе села Святодуховка, Жалтырша, Жанажол, Ольговка, Сабит, в *Мирном* сельском округе села Мирное, Айымжан, Петровка, Рождественка, Узынкол, в *Новорыбинском* сельском округе села Новорыбинка, Мирлобово, в *Озерном* сельском округе села Озерное, Акбалык, Бауманское,

Каракамыс, в *Первомайском* сельском округе село Буденое, Кабань, Калиновка, Чапаевка, в *Пресноредутском* сельском округе в Пресноредуть, Макарьевка, Песчанка, Семиозерка, Ястребинка, в *Троицк* сельском округе села Троицкое, Орталык.

Как мы видим, только четыре из 16 сельских районов, принадлежащих к округу, названы на казахском языке. Среди названий на русском языке много идеологически устаревших имен, таких как Первомайский, Буденое, Чапаевка, Троицкое.

Ситуацию наименований селений сельских округов Жамбылского района можно найти на диаграмме ниже.

Общее количество наименований по району – **62**

Наименования на казахском языке – **20**

Наименования на русском языке – **42**

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Ономастические имена – идет в ногу вместе с обществом - признак нашей этнической культуры. Не зря наши предки говорили: «Название Земли - история родины», ономастические имена относятся к истории, обычаям и традициям нации. Принимая во внимание национальные интересы ономастики, возникает вопрос: «Является ли ономастика казахов развитой с точки зрения распространения нашей страны, несет ли в себе судьбу нации и честь ее исторических деятелей?»

При изучении имеющихся данных мы заметили, что большинство сельских районов и сел в Северо-Казахстанской области идеологически устарели, не имеют образовательного значения и несовместимы с сегодняшними требованиями. Проанализировав некоторые из этих названий, мы решили показать, как решены эти проблемы в соседних регионах.

Сергеевка - одно из самых распространенных имен в советское время. Это имя часто встречается не только в Северо-Казахстанской области, но и по ономастике региона. Однако в Актюбинской области Новосергеев был переименован в «Кульсаи», а Сергеевка была переименована в Карабулак, Сергеевка Алматинской области изменена в Бесмоянак, Сергеевка «превратилась» в Кайнар в Восточно-Казахстанской области.

Воскресеновка связано с днем недели - воскресеньем. Это название встречается не только в регионе, который мы рассматриваем, но и в Жетиколском округе Айыртауского района. Это название также встречается в Восточно-Казахстанской, Павлодарской и Жамбылской областях. Одна из радостных новостей заключалась в том, что жители Жамбыла успешно заменили Воскресеновку на село имени Андас Батыра.

Для русских колонизаторов казахская земля казалась пустынной равниной, без конца и края. Вот почему селениям и населенным пунктам налево, направо «раздавали» название - Степной. Стоит отметить, что в советское время только два поселения в Павлодарской области назывались Степное. Однако после обретения независимос-

ти страны одно из Степных Павлодарской области был переименован в Коктобе, а второе приобрело историческое название Бериктал. Степное переименован Кокпекты в Актюбинской области, Степное - Куртай в Восточно-Казахстанской области, Степное - Акжар в Южно-Казахстанской области.

Название *Заречное* означает другую сторону реки. Это имя также является одним из самых бессмысленных имен советского времени. Заречное переименован в Мойнак в Алматинской области, Заречное, сейчас Кызылжар в Павлодарской области.

Надеждин и Надежка также известны по всей стране. Ново Надежинка в Актюбинской области сейчас именуется – Жарсай, Надеждинская в Алматинской области – Есик, Надеждовка удачно переименована в Коныр.

Озерное - лингвистическое название - одно из самых бессмысленных и распространенных именовании советского времени. Данное название был заменено новым именами в 9 населенных пунктах по всей стране. Два Приозерных Акмолинской области переименованы в Жалгыз карагай и Родина, в Актюбинской области: Приозерное – Аккөл, Восточно-Казахстанской области: Приозерное – Тугыл, в Карагандинской области одно Озерное – Бухар жырау, второе -Шашубай, Семиозерное в Костанайской области - Аулиеколь, в Восточно-Казахстанской области Кривоозерное – в Саумалкол и Озерное - Тилеусай.

Андреевка наименование широко распространенное в советскую эпоху. В Актюбинской области: Андреевку переименовали в Кызылжар, в Алматинской области: Андреевка – Кабанбай, В Восточно-Казахстанской области Андреевка – Жана тилеу, в Жамбылской области Андреевка сейчас именуется - Болтирик.

Мы заметили, что в Северо-Казахстанской области, которая является предметом исследования, Ленин упоминался 42 раза. Есть 38 улиц, 2 деревни и 2 сельских района. Это большой недостаток, упущение, как для людей, так и для исполнительной власти, что имя человека, который является воплощением зла и геноцида не только казахского народа, но и всей страны Советского Союза, даже рус-

ской общественности, до сих пор является ономастическим именем.

В Восточно-Казахстанской области *Мирному* вернули историческое название Коктерек, Акмолинская область переименовала *Придорожное* в Акбулак. Было бы хорошим делом, если Североказахстанцы возьмут на вооружение опыт переименования соседних областей.

Юбилейное является самым распространенным названием советского периода. Успешно были переименованы этот топоним в различных вариантах: в Актюбинской области Юбилейный – Алтынды, в Алматинской области Юбилейный – Колсай, в Восточно-Казахстанской области Юбилейный – Боке, в Костанайской области, Жангелдинском районе ауыл Юбелейный – Милысай, в Южно-Казахстанской области первое Юбилейное – Оркен, второе – Жаушыкум.

Наименования *Дмитриевка, Петровка, Антоновка, Леонидовка* как и Сергеевка, Андреевка продукт советской эпохи. Однокоренные с названием *Николаевка* населенные пункты по всей стране насчитывает 9 и все они переименованы. Это: в Алматинской области три Николаевки: – Ажар, второй – Жетиген, третий – Куйған, в Восточно-Казахстанской области два населенных пункта с таким названием переименованы, Николаевка: одно – Кентарлау, второе – Мойылды, в Жамбылской области Николаевка – Шапырашты, а Новониколаевка – Байзак, в Павлодарской области Николаевка – Мамбеткол, в Южно-Казахстанской области Новониколаевка – Жабагылы.

Первомай – идеологически устаревшее название. Это название присвоенное в честь 1-Майского праздника, пропагандирующая советскую идеологию.

Краснознамен – идеологически устаревшее имя. Замена данных разных 39 наименований в разных частях страны имеет большое значение для определения этимологии населенных пунктов, селений и т.д..

В заключении хочется отметить, так называемые ономастические имена - одни из самых многообещающих работ, которые по-

сеют семена казахского патриотизма и повысят уважение к родине, земле, краю. Для нашей страны, наших людей большая честь уважать историю и культуру нашей страны, а также отдать дань заслуге и подвигу выдающихся деятелей, которые могут дать ценные имена улицам и объектам. Мы не должны забывать, что через названия селений, населенных пунктов, районов и городов страны мы предлагаем ценную информацию для общественности.

ДЕРЕККӨЗ:

1. Петропавл / Уикипедия // <https://kk.wikipedia.org>.
2. Сағди Айнагүл. Ономастика саласының мамандары тарихи атауларды қалпына келтіру, сақтау және оларды қайта атауды ғылыми тұрғыдан жүйелеу мәселесін қолға алмақ. // <https://www.azattyq.org>
3. СҚО әкімі Петропавл атауын өзгертпейміз деп, жоқ жерден неге жік шығарып жүр? / <https://www.nur.kz/>
4. Сәдуақасов Нақыпбек. / «Петропавл», «Павлодар» Конституциясының талабына қайшы атау // <http://abai.kz>
5. Аймақ хабарлары. / Қызылжар атауына қарсылар сары шүберек тағып жүр // www.azattyq.org
6. Аханбайқызы Айгүл. / Қала атауын неге Қызылжар деп өзгерту керек? // <http://halyksozi.kz>
7. Жақсыбай Самрат. Тарихи шындық. // <https://etjendi.egemen.kz>
8. Қазақстанның қайта аталған елді-мекендері мен облыстары. / <http://www.aparu.kz>

Ескерту: елді мекендегі көшелер мен алаң аттары, ескерткіш тақталары жалпы қазақстандық патриотизмді қалыптастырудың бір тетігі болғаны жөн. Петропавл қалаласына және М.Жұмабаев, Тимирязев, Ғ.Мүсірепов, Шал ақын, Есіл, Мамлют, Жамбыл аудандарына қарасты ауылдық округтердегі көше атауларын сараптай келе, кеңестік саясаттың сарқыншақтары бүгінгі таңға дейін сақталып келгенін байқадық. Идеологиялық жағынан ескірген атауларды ұлттық сананы қалыптастыратын, тәрбиелік мәні зор атаулармен алмастыру ең алдымен жас ұрпақ үшін қажет. Кестеде идеологиялық жағынан ескірген, көп қайталанатын және жаңғыртуға сұранып тұрған атаулар енгізілді.

ҚОСЫМША 1

ПЕТРОПАВЛ ҚАЛАСЫНДАҒЫ ИДЕОЛОГИЯЛЫҚ ТҮРҒЫДАН ЕСКІРГЕН КӨШЕ АТАУЛАРЫНЫҢ ТІЗІМІ

№	Көше атауы
1.	1 Дзержинский қысқа көшесі
2.	2 Дзержинский қысқа көшесі
3.	Асфальтная
4.	Бауман
5.	1-ші Безымянная
6.	2-ші Безымянная
7.	Берёзовая
8.	Боровая
9.	Боровая бұрылыс көшесі
10.	Красноармейский қысқа көшесі
11.	Бульварное кольцо
12.	Вагонная
13.	Весенняя
14.	Войков

15.	Водосточная
16.	2-ші Водосточная
17.	Революционный косогор
18.	Володарский
19.	Володарский қысқа көшесі
20.	Волочаевская
21.	Воровский
22.	8 Март
23.	Восточная
24.	Гагарин
25.	Дальняя
26.	Дачная
27.	Дорожная
28.	Дружба
29.	Киров қысқа көшесі
30.	Киров бұрылыс көшесі
31.	Заовражная
32.	1 Заовражный бұрылыс көшесі
33.	2 Заовражный бұрылыс көшесі
34.	1 Заовражный қысқа көшесі
35.	Заозёрная
36.	Западная
37.	1 Заречная
38.	2 Заречная
39.	1 Заречный бұрылыс көшесі
40.	2 Заречный бұрылыс көшесі
41.	3 Заречный бұрылыс көшесі
42.	4 Заречный бұрылыс көшесі
43.	1 Заречный қысқа көшесі
44.	Звёздная

45.	Зелёная
46.	Зелёное кольцо
47.	2-ші Индустриальная
48.	1 Индустриальный қысқа көшесі
49.	2 Индустриальный қысқа көшесі
50.	Интернациональная
51.	Калинин
52.	Кармелюк
53.	Карьерная
54.	1 Карьерная қысқа көшесі
55.	2 Карьерная қысқа көшесі
56.	3 Карьерная қысқа көшесі
57.	Киевская
58.	Киевский бұрылыс көшесі
59.	Юбилейная көшесінен бастап
60.	Кленовая
61.	Кожевенная
62.	Кожевенный қысқа көшесі
63.	1 Колхозный бұрылыс көшесі
64.	1 Колхозный қысқа көшесі
65.	2 Колхозный қысқа көшесі
66.	Колхозный косоғор
67.	2 Колхозный косоғор қысқа көшесі
68.	Коминтерн
69.	Коммунальная
70.	Комсомол
71.	Комсомол қысқа көшесі
72.	Комсомол бұрылыс көшесі
73.	Коммунист қысқа көшесі
74.	Копай

75.	Короткая
76.	№ 1 Косогор
77.	№ 2 Косогор
78.	№ 3 Косогор
79.	Котовский
80.	Олег Кошевой (Бензострой)
81.	1 О. Кошевой қысқа көшесі
82.	Олег Кошевой (Жұмысшы кенті)
83.	1 О.Кошевой қысқа көшесі
84.	Красин
85.	Красин қысқа көшесі
86.	Красногородская
87.	Крепостная
88.	Крепостная қысқа көшесі
89.	Крепостная площадь
90.	1-ші Кузнечный
91.	2-ші Кузнечный
92.	3-ші Кузнечный
93.	Кутузов
94.	Ленинград
95.	Лесная
96.	1 Линия
97.	2 Линия
98.	3 Линия
99.	4 Линия
100.	1 линия (Мещан орманы)
101.	2 линия (Мещан орманы)
102.	3-я линия (Мещан орманы)
103.	Лозовский
104.	Лозовский бұрылыс көшесі

105.	Лозовский қысқа көшесі
106.	Локомотив
107.	Луговой проезд
108.	Элеватор қысқа көшесі
109.	Малая
110.	Малая
111.	Малая Береговая
112.	Мамлют тас жолы
113.	Юрий Медведев (кеңестік театр және кино актері)
114.	Мечтателей
115.	Минск
116.	Мир
117.	1 Мир бұрылыс көшесі
118.	2 Мир бұрылыс көшесі
119.	3 Мир бұрылыс көшесі
120.	Крестьянская қысқа көшесі
121.	Мичурин
122.	1 Аэродром қысқа көшесі
123.	2 Аэродром қысқа көшесі
124.	3 Аэродром қысқа көшесі
125.	4 Аэродром қысқа көшесі
126.	Молодёжная
127.	Молодой кожевенник
128.	Молодогвардеец
129.	Мопровская
130.	Павлик Морозов
131.	П.Морозов қысқа көшесі
132.	Московская
133.	1 Московская қысқа көшесі
134.	2 Московская қысқа көшесі

135.	Набережная
136.	2-ші Набережная
137.	Надежды
138.	Александр Невский
139.	Нефтепроводная
140.	Новая
141.	Новаторная
142.	2-ші Новаторная
143.	Омская
144.	Омское кольцо
145.	Сергей Павлов (кеңестік футбол жаттықтырушысы)
146.	Парижская Коммуна
147.	Октябрьская
148.	Партизанская
149.	Партизанский косогор
150.	2-ші Первомайская
151.	Первомайская бұрылыс көшесі
152.	Пионерская
153.	Пионерская бұрылыс көшесі
154.	Плеханов
155.	Победа
156.	Победа және Жуков к-і арасындағы қысқа көшесі
157.	Полевая
158.	Прибрежная
159.	Проводная
160.	Промышленная
161.	Просёлочная
162.	Прохладная
163.	Пугачёв
164.	Пугачёв қысқа көшесі

165.	5-ші Армия
166.	Радиомаяк
167.	Радужная
168.	Степан Разин
169.	1 Степан Разин қысқа көшесі
170.	2 Степан Разин қысқа көшесі
171.	Революционная
172.	Речная
173.	Рижская
174.	Рижская қысқа көшесі
175.	Рижская бұрылыс көшесі
176.	Садовая
177.	Садовая бұрылыс көшесі
178.	Садовая қысқа көшесі
179.	Садовое кольцо
180.	Сакко және Ванцетти
181.	Свердлов қысқа көшесі
182.	Свежая
183.	Светлая
184.	Свободная
185.	Северная
186.	1-ші Сенная
187.	2-ші Сенная
188.	3-ші Сенная
189.	4-ші Сенная
190.	5-ші Сенная
191.	2-ші Сенная қысқа көшесі
192.	5-ші Сенная қысқа көшесі
193.	Советская
194.	Советская бұрылыс көшесі

195.	Советская қысқа көшесі
196.	Совхозная
197.	Совхозная бұрылыс көшесі
198.	Совхозная қысқа көшесі
199.	Соленик
200.	Солнечная
201.	Сосновая
202.	Союзная
203.	Строительная
204.	1 Степная қысқа көшесі
205.	Студенческая
206.	Студенческая қысқа көшесі
207.	Театральная
208.	Театральная бұрылыс көшесі
209.	Театральный косогор
210.	Тельман
211.	Тенистая
212.	Тёплые кусты
213.	Тёплые кусты-144 км.
214.	Тепловозная
215.	1.Тепловское лесничество
216.	Труд
217.	Труд қысқа көшесі
218.	Тууская
219.	Тухачевский
220.	Украинская
221.	Ульянов
222.	Универсальная
223.	1 Универсальная қысқа көшесі
224.	2 Универсальная қысқа көшесі

225.	3 Универсальная қысқа көшесі
226.	Уральская
227.	Урицкий
228.	Урицкий қысқа көшесі
229.	Урожайная
230.	1 Урожайная қысқа көшесі
231.	2 Урожайная қысқа көшесі
232.	Урожайная бұрылыс көшесі
233.	Уфимская
234.	Уютная
235.	Февральская
236.	Февральская бұрылыс көшесі
237.	Февральская қысқа көшесі
238.	Фрунзе
239.	Халтурин
240.	Цветочная
241.	Целинная
242.	Центральная
243.	Клара Цеткин
244.	Клара Цеткин қысқа көшесі
245.	Челюскиндер
246.	Челюскиндер қысқа көшесі
247.	Шмидт
248.	1 Шмидт қысқа көшесі
249.	2 Шмидт қысқа көшесі
250.	3 Шмидт қысқа көшесі
251.	4 Шмидт қысқа көшесі
252.	1 Школьный бұрылыс көшесі
253.	2 Школьный бұрылыс көшесі
254.	1 Школьный қысқа көшесі

255.	Щорс
256.	1 Щорс қысқа көшесі
257.	2 Щорс қысқа көшесі
258.	3 Щорс қысқа көшесі
259.	Энтузиастер
260.	Элеваторный бұрылыс көшесі
261.	Элеваторный тупик
262.	Юбилейная
263.	Юбилейная қысқа көшесі
264.	Явленское шоссе
265.	131 км.
266.	137 км.
267.	137 км. выемка
268.	142 км.
269.	2617 км.
270.	2618 км.
271.	2620 км.
272.	2629 км.
273.	2632 км.

ҚОСЫМША 2

М.ЖҰМАБАЕВ АУДАНЫНА ҚАРАСТЫ АУЫЛДЫҚ ОКРУГТЕРДЕГІ ИДЕОЛОГИЯЛЫҚ ТҮРҒЫДАН ЕСКІРГЕН КӨШЕ АТАУЛАРЫНЫҢ ТІЗІМІ

№	Көше атауы
	Аудан орталығы - Булаев қалалық округ Булаево қаласы
1.	1-Западная
2.	2-Западная

3.	3-Западная
4.	Береговая
5.	Водопроводная
6.	Вокзальная
7.	Восточная
8.	Деповская
9.	Дорожная
10.	Заводская
11.	Зеленый
12.	Интернациональный
13.	Комсомол
14.	Кутузов
15.	Ленинградская
16.	Линейная
17.	Медиктер
18.	Мир
19.	Мичурин
20.	Молодежный
21.	Московский
22.	Набережный
23.	Новая
24.	Ново-Лесная
25.	Ново-Целинная
26.	О.Кошевой
27.	Озерный
28.	Школьный бұрылысы
29.	Элеваторная
30.	Полевая
31.	Элеватор бұрылысы
32.	Привокзальная

33.	Пятилетка
34.	Рабочая
35.	Садовая
36.	Северный
37.	Сенная
38.	Спортивный
39.	Старо-Лесная
40.	Степная
41.	Столбовая
42.	Строительная
43.	Тельман
44.	Урожайная
45.	Целинная
46.	Школьная
47.	Шоферская
48.	Элеваторная
49.	Энергетиктер
50.	Южная
51.	Юбилейная
Медвежка селосы	
1.	Зеленая
2.	Молодежная
3.	Новая
4.	Озерная
5.	Советская
6.	Центральная
7.	Школьная

Авангард селолық округі Полтавка селосы	
1.	Зеленая
2.	Интернациональная
3.	Киров
4.	Коммунистическая
5.	Новая
6.	Ленин
7.	Лесная
8.	Пионерская
9.	Садовая
10.	Строительная
Хлеборобное селосы	
1.	Восточная
2.	Мир
3.	Октябрьская
4.	Первомайская
Александров ауылдық округі Александровка селосы	
1.	1-көше
2.	2-көше
3.	3-көше
4.	4-көше
5.	5-көше
6.	6-көше
7.	7-көше
Алуа ауылы	
1.	1-көше
2.	2-көше

Бастомар селолық округі	
Бастомар селосы	
1.	1-көше
2.	2-көше
3.	3-көше
4.	4-көше
5.	5-көше
6.	6-көше
7.	7-көше
8.	8-көше
9.	9-көше
10.	10-көше
Екатериновка селосы	
1.	1 көше
Возвышен селолық округі	
Возвышенка селосы	
1.	Береговая
2.	Водников
3.	Ворошилов
4.	Восточная
5.	Гагарин
6.	Западная
7.	Интернациональная
8.	Калинин
9.	Киров
10.	Ленин
11.	Мир
12.	Молодежная
13.	Озерная
14.	Октябрьская

15.	Первомайская
16.	Промышленная
17.	Рабочая
18.	Садовая
19.	Свердлов
20.	Советская
21.	Степная
22.	Строительная
23.	Целинная
24.	Школьная
25.	Энергетиков
26.	Юбилейная
27.	Южная
Изобильное селосы	
1.	1-көше
2.	2-көше
3.	3-көше
4.	4-көше
5.	5-көше
6.	6-көше
Малая Возвышенка селосы	
1.	1-көше
2.	2-көше
3.	3-көше
4.	4-көше
5.	5-көше
Гаврин селолық округі Гаврино селосы	
1.	1-көше
2.	2-көше

3.	3-көше
4.	4-көше
5.	5-көше
6.	6-көше
7.	7-көше
8.	8-көше
9.	9-көше
10.	10-көше
11.	Дорожная
12.	Лесная
13.	Миллер
14.	Садовая
15.	Советская
16.	Спортивная
17.	Строительная
18.	Центральная
	Зарослое селосы
1.	1-көше
2.	2-көше
3.	3-көше
4.	4-көше
5.	5-көше
6.	6-көше
	Золотая нива селолық округі Золотая нива селосы
1.	Восточная
2.	Комсомольская
3.	Новосельская
4.	Садовая
5.	Сочинская

6.	Строительная
7.	Студенческая
8.	Центральная
9.	Школьная
10.	Южная
11.	Ярославская
Конюхов селолық округі Конюхово селосы	
1.	Береговая
2.	Советская
3.	Строительная
4.	Целинная
5.	Центральная
6.	Школьная
Камышлово селосы	
1.	1-көше
2.	2-көше
3.	3-көше
Куломзино селосы	
1.	1-көше
2.	2-көше
3.	3-көше
Лебяжі селолық округі Лебяжье селосы	
1.	Береговая
2.	Зеленая
3.	Коммунистическая
4.	Молодежная
5.	Набережная
6.	Революционная

7.	Строительная
8.	Школьная
Круглое селосы	
1.	Главная
Құралай ауылы	
1.	1-көше
2.	2-көше
3.	3-көше
Майбалық ауылдық округі Майбалық ауылы	
1.	40 лет Победы
2.	Гагарин
3.	Мир
4.	Степная
5.	Целинная
Сейфолла ауылы	
1.	Гагарин
2.	Интернациональная
3.	Молодежная
4.	Новая
5.	Строительная
6.	Целинная
7.	Школьная
Молодогвардейск селолық округі Молодая гвардия селосы	
1.	50 лет СССР
2.	Интернациональная
3.	Комсомольская
4.	Мир

5.	Молодежная
6.	Октябрьская
7.	Парковая
8.	Первомайская
9.	Прибольничная
10.	Пятигорская
11.	Садовая
12.	Строительная
13.	Сусол
14.	Целинная
15.	Чебоксарская
16.	Школьная
	Молодежный селолык округі Молодежное селосы
1.	1-Западный орамы
2.	2-Западный орамы
3.	Восточная
4.	Дорожная
5.	Западная
6.	Луговая
7.	Мир
8.	Молодежная
9.	Ново-лесная
10.	Северная
11.	Строительная
12.	Фермская
13.	Токовая
14.	Целинная
15.	Южная

	Сарытомар ауылы
1.	Клуб
	Нажедин ауылдық округі Нажежка селосы
1.	Калинин
2.	Мир
3.	Ново-лесная
4.	Советская
5.	Строительная
	Бинаш ауылы
1.	1-көше
2.	2-көше
	Дүйсеке ауылы
1.	1-көше
2.	2-көше
3.	3-көше
4.	4-көше
5.	5-көше
	Еремеевка селосы
1.	1-көше
2.	2-көше
3.	3-көше
	Октябрь селолық округі Октябрьское селосы
1.	1-көше
2.	2-көше
3.	3-көше
4.	4-көше
5.	5-көше
6.	6-көше

7.	7-көше
8.	8-көше
9.	9-көше
Мичурино селосы	
1.	1-көше
2.	2-көше
3.	3-көше
Суворовка селосы	
1.	1-көше
2.	2-көше
Хлебороб селосы	
1.	1-көше
2.	2-көше
Писарев ауылдық округі Писарев селосы	
1.	1-көше
2.	2-көше
3.	3-көше
4.	4-көше
5.	5-көше
6.	6-көше
7.	7-көше
Веселовка селосы	
1.	1-көше
2.	2-көше
3.	3-көше
4.	4-көше
Байшілік ауылы	
1.	1-көше
2.	2-көше

Полудин селолық округі	
Полудин селосы	
1.	8 март
2.	Гагарин
3.	К.Маркс
4.	Киров
5.	Коммунистическая
6.	Комсомольская
7.	Ленин
8.	Лесная
9.	Мир
10.	Молодогвардейская
11.	Новая
12.	Октябрьская
13.	Победа
14.	Советская
Ганькино ауылы	
1.	1-көше
2.	2-көше
3.	3-көше
4.	4-көше
5.	5-көше
6.	6-көше
Ганькино стансасы	
1.	1-көше
2.	2-көше
Скворцовка селосы	
1.	1-көше
2.	2-көше

Пролетар селолық округі Пролетарка селосы	
1.	Центральная
2.	1-көше
3.	2-көше
4.	3-көше
5.	4-көше
6.	5-көше
7.	6-көше
8.	7-көше
Барашки селосы	
1.	1-көше
2.	2-көше
3.	3-көше
Моховое селосы	
1.	1-көше
2.	2-көше
Тельманово селосы	
1.	1 көше
Совет селолық округі Советское селосы	
1.	Гагарин
2.	Интернациональная
3.	Кирпичная
4.	Машина ауласы
5.	Мир
6.	Молодежная
7.	Октябрьская
8.	Озерная
9.	Площадка

10.	Садовая
11.	Советская
12.	Степная
13.	Черемушки
Придорожное селосы	
1.	Лесная
2.	Водопроводная
3.	Восточная
4.	Коттедждер
5.	Садовая
6.	Школьная
Селекті ауылы	
1.	Зеленая
2.	Школьная
Таман селолық округі Таман селосы	
1.	Береговая
2.	Восточная
3.	Западная
4.	Комсомольская
5.	Механизаторская
6.	Молодежная
7.	Новая
8.	Садовая
9.	Советская
10.	Целинная
11.	Черемушки
12.	Школьная
Пулеметовка селосы	
1.	1-көше

2.	2-көше
3.	3-көше
4.	4-көше
	Успен ауылдық округі Успенка селосы
1.	1-көше
2.	2-көше
3.	3-көше
4.	4-көше
5.	5-көше
6.	6-көше
7.	7-көше
8.	8-көше
9.	9-көше
10.	10-көше
11.	11-көше
	Рошино селосы
1.	1-көше
2.	2-көше
3.	3-көше
4.	4-көше
5.	5-көше
	Сұлышоқ ауылы
1.	1-көше
2.	2-көше
3.	3-көше
	Уваковское селосы
1.	1-көше
2.	2-көше
3.	3-көше

4.	4-көше
Қоскөл ауылы	
1.	1-көше
2.	2-көше
Фурманов ауылдық округі Бәйтерек ауылы	
1.	Молодежная
2.	Октябрьская
3.	Садовая
4.	Северная
5.	Советская
6.	Спортивная
7.	Центральная
Новотроицкое селосы	
1.	Зеленая
2.	Интернациональная
3.	Лесная
4.	Молодежная
5.	Центральная
6.	Садовая
Новый быт селосы	
1.	1-көше
2.	2-көше
3.	3-көше
4.	4-көше
5.	5-көше
6.	6-көше
Рявкино селосы	
1.	1-көше
2.	2-көше

Чистов селолық округі Чистовское селосы	
1.	50 лет Октября
2.	8 Март
3.	Береговая
4.	Водопроводная
5.	Восточная
6.	Восточная орамы
7.	Западная
8.	Зеленая
9.	Интернациональная
10.	Кирпичная
11.	Коммунистическая
12.	Комсомольская
13.	Мир
14.	Молодежная
15.	Привокзальная
16.	Приозерная
17.	Приозерный орамы
18.	Северная
19.	Строительная
20.	Центральная
21.	Школьная
22.	Южная
Тищенко селосы	
1.	1-көше
2.	2-көше
3.	3-көше
4.	4-көше
5.	5-көше

6.	6-көше
7.	7-көше
8.	8-көше
Украинка селосы	
1.	1-көше
2.	2-көше
Урожайное селосы	
1.	1-көше
2.	2-көше
3.	3-көше
4.	4-көше
5.	5-көше
6.	6-көше
7.	7-көше
Қарағанды ауылдық округі Қарағанды ауылы	
1.	25 лет Целины
2.	Аэропортная
3.	Банная
4.	Березовская
5.	Больничная
6.	Гагарин
7.	Интернациональная
8.	Киров
9.	Комсомольская
10.	Ленин
11.	Мир
12.	Новая
13.	Первомайская
14.	Победа

15.	Пионер
16.	Киров
17.	Рабочая
18.	Садовая
19.	Свердлов
20.	Советская
21.	Ставропольская
22.	Таганрогская
23.	Томская
24.	Школьная
	Қарақоға селолық округі Қарақоға селосы
1.	Береговая
2.	К.Маркс
3.	Киров
4.	Киров орамы
5.	Комсомольская
6.	Ленин
7.	Лесная
8.	Линейная
9.	Луговая
10.	Мир
11.	Мичурин
12.	Новая
13.	Подстанция
14.	Привокзальная
15.	Садовая
16.	Советская
17.	Стадионная
18.	Степная

19.	Школьная
20.	Элеваторная
	Ноғайбай ауылы
1.	1-көше, атауы жоқ
	Образец селосы
1.	1-көше, атауы жоқ
	Чистое
1.	1-көше, атауы жоқ
	Ұзынкөл ауылдық округі Ұзынкөл ауылы
1.	Магистральная
2.	Молодежная
3.	Северная
4.	1-көше
5.	2-көше
6.	3-көше
7.	4-көше
8.	5-көше
9.	6-көше
10.	7-көше
11.	8-көше
12.	9-көше
13.	10-көше
	Қоскөл ауылы
1.	1-көше
2.	2-көше
3.	3-көше
4.	4-көше
	Шаңдақ ауылы
1.	1-көше

2.	2-көше
3.	3-көше
4.	4-көше
5.	5-көше

ҚОСЫМША 3

ТИМИРЯЗЕВ АУДАНЫНА ҚАРАСТЫ АУЫЛДЫҚ ОКРУГТЕРДЕГІ ИДЕОЛОГИЯЛЫҚ ТҰРҒЫДАН ЕСКІРГЕН КӨШЕ АТАУЛАРЫНЫҢ ТІЗІМІ

№	Көше атауы
	Тимирязев селолық округі Тимирязево селосы
1.	Водопроводная
2.	Первомайская
3.	Больничный қиылысы
4.	Восточная
5.	Дорожная
6.	Киров
7.	Комсомол
8.	Космонавт
9.	Краснодарская
10.	Мир
11.	Молодежная
12.	Новая
13.	Олимпийский
14.	Олимпийский қиылысы-1
15.	Олимпийский қиылысы-2
16.	Садовый қиылысы
17.	25 лет Целины

18.	Полевая
19.	Северная
20.	Терешкова
21.	Урицкий
22.	Целинная
23.	Энергетиков-1
24.	Энергетиков-2
25.	Юбилейная к
26.	Октябрьский қиылысы
27.	Дорожный қиылысы
28.	Брянская
29.	Элеватор
30.	Гагарин
31.	Ленин
32.	Североморская
33.	Степная
34.	Школьный қиылысы
35.	Кооперативная
36.	Центральная
37.	Рабочая
38.	Вокзальная
39.	Школьная
40.	Дальняя
Рассвет селосы	
1.	Урожайная
2.	Полевая
Ақсуат селолық округі Ақсуат селосы	
1.	Юбилейная
2.	Комсомол

3.	Пролетар
4.	Гагарин
5.	Первомайская
6.	Школьная
7.	Школьный қиылысы
8.	С. Лазо
9.	Степная
10.	Животноводческая
11.	Новая
12.	Красноармейская
13.	Березовая
14.	Клубная
15.	Студенческая
Ақжан селолық округі Ақжан селосы	
1.	Молодежная
2.	Мир
3.	Новая
4.	Степная
5.	Веселая
6.	Спортивная
7.	Интернационал
8.	Центральная
Приозерное селосы	
1.	Озерное
2.	Центральная
3.	Степная
Белоградовский селолық округі Белоградовка селосы	
1.	Зеленая

2.	Станция
3.	Строительная
4.	Ученическая
5.	Школьная
6.	Элеватор
7.	Новая
	Ақсу селосы
1.	Целинная
	Докучаевский селолық округі Докучаев селосы
1.	Степная
2.	Центральная
3.	Мир
4.	Целинная
5.	Школьная
6.	Береговая
7.	Молодежная
8.	Юбилейная
	Северное селосы
1.	Лесная
	Дзержинский селолық округі Дзержинский селосы
1.	Интернациональная
2.	Клубная
3.	Молодежная
4.	Набережная
5.	Олимпийская
6.	Стадион
7.	Степная
8.	Украинская

9.	Школьная
10.	Школьный қиылысы
11.	Юбилейная көшесі
	Дмитриев селолық округі Дмитриевка селосы
1.	Советская
2.	Молодежная
3.	Торговая
4.	Степная
5.	Целинная
6.	Мир
	Ынтымақ ауылы
1.	Северо-Казахстанская
2.	Центральная
	Жарқын ауылы
1.	Школьная
2.	Северная
3.	Водников
	Интернациональный селолық округі Дружба селосы
1.	Гагарин
2.	Мир
3.	Молодежная
4.	Новая
5.	Озерная
6.	Строительная
7.	Целинная
	Есіл ауылдық округі Есіл ауылы
1.	Киров

2.	Комсомол
3.	Кубанская
4.	Ленинград
5.	Мир
6.	Молодежная
7.	Новая
8.	Парк
9.	Северная
10.	Целинная
11.	Южная
12.	Юбилейная
Нарынгүл ауылы	
1.	Озерный
2.	Степная
Комсомол селолык округі Комсомольское селосы	
1.	25 лет Целины
2.	60 лет Октября
3.	Волгоградская
4.	Гагарин
5.	Комсомол
6.	Ленин
7.	Московская
8.	Приозерная
9.	Титов
10.	Юбилейная
11.	Ярославская

Ленин селолык округі Ленинский селосы	
1.	Комсомол
2.	25 лет Целины
3.	20 лет Целины
4.	Новая
5.	Целинная
6.	Спортивная
7.	Совет
8.	Ленин
9.	Пролетар
10.	Лесная
11.	Свободы
12.	Привольная
Москворецк селолык округі Москворецкое селосы	
1.	Водопроводная
2.	Вторая климина
3.	Вторая студенческая
4.	Калинин
5.	Комсомол
6.	Мир
7.	Озерная
8.	Приозерная
9.	Пятилетки
10.	Садовая
11.	Студенческая
12.	Центральная
13.	Школьная

Мичурин селолық округі Мичурино селосы	
1.	25 лет Целины
2.	Восточная
3.	Гагарин
4.	Железнодорожная
5.	Киров
6.	Коминтерн
7.	Комсомол
8.	Молодежная
9.	Новая
10.	Целинная
Құртай ауылдық округі Степной селосы	
1.	Степная
2.	Осиновая
3.	Целинная
4.	Интернационал
5.	Элеватор
6.	Мир
7.	Студенческая
8.	Лесная
9.	Водников
10.	Трудовая
11.	314-стрелковая дивизия
12.	Транспортная
13.	Пролетар
14.	Крестьянский
15.	Парк
16.	Полевая

17.	Животноводческая
18.	Фермерский
	Ракитное ауылы
1.	Комсомол
2.	Юбилейный
	Хмельницкий селолық округі Хмельницкое селосы
1.	Калинин
2.	Комсомол
3.	Мичурин
4.	Пионерская
5.	Титов
6.	Учительская
7.	Кузнечная
8.	Новая
9.	Набережная
	Целинный селолық округі Целинное селосы
1.	Бауман
2.	Степная
3.	Школьная
4.	Стадион
5.	Студенческая
6.	Братская
7.	Целинная
8.	Мир
9.	Береговая
10.	Таганрог
11.	Краснодарская

12.	Энергетиков- 1
13.	Энергетиков-2
14.	Озерный
15.	Победа
16.	Садовый
17.	Спортивная

ҚОСЫМША 4

Ғ.МҮСІРЕПОВ АУДАНЫНА ҚАРАСТЫ АУЫЛДЫҚ ОКРУГТЕРДЕГІ ИДЕОЛОГИЯЛЫҚ ТҮРҒЫДАН ЕСКІРГЕН КӨШЕ АТАУЛАРЫНЫҢ ТІЗІМІ

№	Көше атауы
	Андреев селолық округі Андреевка селосы
1.	Гагарин
2.	Западный тұйық көшесі
3.	Карпухно атындағы көше
4.	Кооперативный тұйық көшесі
5.	МТМ
6.	Октябрь
7.	Полевой тұйық көшесі
8.	Пролетар тұйық көшесі
9.	Советская
10.	Урицкий
11.	Юбилейная
	Беспаловка селосы
1.	Озерная
	Раисовка селосы
1.	Киров

2.	Октябрьский тұйық көшесі
	Бірлік селолық округі Бірлік селосы
1.	Дальний тұйық көшесі
2.	Западный тұйық көшесі
3.	Киров
4.	Ключевая
5.	Ленин
6.	Луговая
7.	Набережная
8.	Овражная
9.	Приишим
10.	Советская
11.	Спортивный тұйық көшесі
12.	Техническая
	Старобелка селосы
1.	Озерная көшесі
	Возвышен селолық округі Брилевка селосы
1.	Верхняя
2.	Нижняя
	Возвышенка селосы
1.	Гагарин
2.	Закарпатская
3.	Комсомольская
4.	Приречная
	Құйған селосы
1.	1-көше, атауы жоқ

	Стерлитамак селосы
1.	1- көше, атауы жоқ
	Чернозубовка селосы
1.	Кооперативная
2.	Кошевой
3.	Сакко және Ванцетти
	Гаршин селолық округі Гаршин селосы
1.	Автомобильная
2.	Гагарин
3.	Советская
	Шақпақ селосы
1.	Гагарин
2.	Ленин
3.	Садовая
	Дружба селолық округі Володарское селосы
1.	Животновод
2.	Набережная
3.	Северный түйық көшесі
4.	Южный түйық көшесі
	Дружба селосы
1.	Кооперативная
2.	Набережная
3.	Овражный түйық көшесі
4.	Садовая
5.	Советская
6.	Юбилейная

Жаркөл селосы	
1.	Западная
Целинное селосы	
1.	Комсомол
2.	Набережная
3.	Охотничий тұйық
4.	Советская
5.	Юбилейная
Көкалажар селолық округі Көкалажар селосы	
1.	Юбилейная
Сокологоровка селосы	
1.	К.Маркс
2.	Ленин
3.	Черемушки
Ломоносовка селосы	
1.	Гагарин
2.	Завод
3.	Комсомол
4.	Ленин
5.	Спорт
Ставрополка селосы	
1.	Ленинградский
2.	Пролетар
Степное селосы	
1.	7 ноября
Урожайное селосы	
1.	Киров
2.	Ковыльная
3.	Комсомол

4.	Ленин
5.	Набережная
6.	Украин
7.	Юбилейная
Нежин селолық округі Буденный селосы	
1.	Грейдерная
2.	Коммунистическая
3.	Комсомол
4.	Набережная
5.	Полевая
6.	Садовая
7.	Советская
Ефимовка селосы	
1.	Грейдерная
2.	Комсомол
3.	Набережная
4.	Советская
Нежинка селосы	
1.	Гаражная
2.	Механическая
3.	Набережная
4.	Нежин
5.	Полевая
6.	Приишим
7.	Садовая
Тоқсан би селосы	
1.	Гагарин
2.	Комсомол
3.	Ленин

4.	Набережная
5.	Пионер
	Новоишим селолық округі Новоишим селосы
1.	Гаражная
2.	Комсомол
3.	Ленин
4.	Набережная
5.	Октябрьская
6.	Прудовая
7.	Советская
8.	Советский шағын ауданы
9.	Солнечная
10.	Солнечный шағын ауданы
11.	Терешков
	Новоишим станциясы
1.	Ворошилов
2.	Гагарин
3.	ДЭУ
4.	К.Маркс
5.	Локомотивная
6.	Пионер
7.	Путейская
8.	Станционный
9.	Энгельс
10.	Юбилейный
	Новоселовка селосы
1.	Гагарин тұйық көшесі
2.	Донецкая

3.	Набережная
4.	Пионер тұйық көшесі
5.	Полевая
6.	Пристанционный
Привольный селосы	
1.	Кооперативная
2.	Набережная
3.	Полевая
Рузаев селолық округі Березовка селосы	
1.	Советская
Золотоноша селосы	
1.	Восточная
2.	Ленин
3.	Полевая
4.	Средняя
5.	Фурманов
Рузаевка селосы	
1.	Гагарин
2.	К.Маркс
3.	Киров
4.	Комсомольская
5.	Кузнечная
6.	Ленин
7.	Советская
8.	Октябрьская
9.	Речной тұйық көшесі
10.	Садовая
11.	Степная
12.	Строительная

13.	Элеваторная
14.	Энгельс
Сивковка селосы	
1.	Дачная
2.	Киров
3.	Красин
4.	Луговая
5.	Пролетарская
Чернобаевка селосы	
1.	Гагарин
2.	Комсомол
3.	Ленин
4.	Набережная
5.	Речная
Салқынкөл селолық округі Салқынкөл селосы	
1.	Восточная
2.	Западная
3.	Киров
4.	Комсомол
5.	Ленин
6.	Механизаторлар
7.	Набережная
8.	Садовая
Тахтаброд селолық округі Ковыльное селосы	
1.	Набережная
Литвиновка селосы	
1.	Набережная
2.	Советская

	Привольный селосы
1.	Набережная
	Тахтаброд селосы
1.	Гагарин
2.	Советская
	Червонный селолык округі Пески селосы
1.	Калинин
2.	Набережная
3.	Юбилейная
4.	22 Партсъезд
	Ұзынкөл селосы
1.	Набережная
	Червонный селосы
1.	Комсомол
2.	Набережная
3.	Проходной түйық көшесі
4.	30 лет Целины
5.	Черемушки
	Чистопол селолык округі Дубровка селосы
1.	Октябрьская
	Князевка селосы
1.	Ленин
2.	50 лет Октября
	Симоновка селосы
1.	Верхняя
2.	Озерная
	Чистопол селосы
1.	Автомобильная

2.	Гагарин
3.	Дзержинский
4.	ДЭУ
5.	Заречная
6.	К.Маркс
7.	Калинин
8.	Киров
9.	Комсомольская
10.	Ленин
11.	Магистральная
12.	Механизаторлар
13.	Набережная
14.	Сакко және Ванцетти
15.	Советская
16.	Титов
17.	Юбилейная
18.	50 лет Октября
Ялты селосы	
1.	Верхняя
2.	Механизаторлар
3.	Нижняя
4.	Парковая
5.	Советская
6.	50 лет Октября
Шөптыкөл селолык округі Жаркөл селосы	
1.	Гагарин
2.	Комсомол
3.	Набережная

Қоңырсу селосы	
1.	Заречная
Шоптыкөл селосы	
1.	Гагарин
2.	Ленин
3.	Набережная
4.	Речная
5.	Садовая
6.	Советская
7.	Терешкова
8.	50 лет ВЛКСМ
Разгульное селосы	
1.	В.Терешкова атындағы
2.	Набережная
3.	Советская
4.	50 лет ВЛКСМ

ҚОСЫМША 5

ШАЛ АҚЫН АУДАНЫНА ҚАРАСТЫ АУЫЛДЫҚ ОКРУГТЕРДЕГІ ИДЕОЛОГИЯЛЫҚ ТҮРҒЫДАН ЕСКІРГЕН КӨШЕ АТАУЛАРЫНЫҢ ТІЗІМІ

№	Көше атауы
	Аудан орталығы – Сергеевка қаласы Сергеевка қаласы
1.	Западная
2.	8 марта
3.	Автомобилистов
4.	Гагарина
5.	Гидростроители

6.	Дружба
7.	Зеленая
8.	Индустриальная
9.	Интернациональная
10.	Космонавтов
11.	Красин
12.	Крымская
13.	Лесная
14.	Луговая
15.	Мир
16.	Молодежная
17.	Московский тұйық көшесі
18.	Набережная
19.	Новая
20.	Овражная
21.	Восточный тұйық көшесі
22.	Заводской тұйық көшесі
23.	Звездный тұйық көшесі
24.	Ишимский тұйық көшесі
25.	Ленинградский тұйық көшесі
26.	Лунный тұйық көшесі
27.	Озерный тұйық көшесі
28.	Партизанский тұйық көшесі
29.	Полярный тұйық көшесі
30.	Продотрядовский тұйық көшесі
31.	Пролетарский тұйық көшесі
32.	Профессиональная
33.	Рабочий тұйық көшесі
34.	Речной тұйық көшесі
35.	Северный тұйық көшесі

36.	Торговый түйық көшесі
37.	Трудовой түйық көшесі
38.	Целинный түйық көшесі
39.	Первомайская
40.	Победа
41.	Полевая
42.	Киров түйық көшесі
43.	Пригородная
44.	Промышленная
45.	Садовая
46.	Солнечная
47.	Спортивная
48.	Степная
49.	Столичная
50.	Строительная
51.	Тополиная
52.	Цветочная
53.	Школьная
54.	Энергетиков
55.	Энтузиастов
56.	Юбилейная
57.	Крестьянская
58.	Урожайная
59.	Рябиновая
60.	Западная
	Афанасьев селолық округі Афанасьевка селосы
1.	Целинная
2.	Овражная

	Рясинка селосы
1.	Интернациональная
2.	Овражная
	Аютас селолық округі Ақанбарақ селосы
1.	Коммунистическая
2.	Лесная
3.	Молодежная
4.	Степная
5.	Строительная
6.	Западная
7.	Центральная
8.	Ростовская
9.	Овражная
10.	Набережная
11.	Новая
12.	Луговая
13.	Юбилейная
14.	Студенческая
15.	Трудовая
	Ысқақ Ыбыраев ауылы
1.	Центральная
2.	Строительная
3.	Школьная
	Мерген ауылы
1.	Лесная
2.	Офицерская
3.	Учительская
4.	Новостройка

5.	Центральная
Көктерек селосы	
1.	Южная
Қаратал селосы	
1.	Центральная
2.	Западный
3.	Южная
Городецк селолық округі Городецкое селосы	
1.	Степная
2.	Молодежная
3.	Центральная
4.	Садовая
5.	Приозерная
6.	Солнечный тұйық көшесі
7.	Спортивный тұйық көшесі
Бағанаты селосы	
1.	Школьная
2.	Центральная
Коноваловка селосы	
1.	Центральная
2.	Степная
3.	Береговая
Жаңажол селолық округі Жаңажол селосы	
1.	Школьная
Кривошеков селолық округі Кривошеково селосы	
1.	Центральная
2.	Победа

3.	Интернациональная
4.	Цветочный тұйық көшесі
5.	Школьный тұйық көшесі
6.	Мир тұйық көшесі
7.	8 марта тұйық көшесі
8.	Молодежный тұйық көшесі
9.	Весна тұйық көшесі
10.	Лесной тұйық көшесі
11.	Заря тұйық көшесі
12.	Спортивный тұйық көшесі
Ровное селосы	
1.	Победа тұйық көшесі
2.	Молодежный тұйық көшесі
Соколовка селосы	
1.	2У
2.	Мир
3.	Интернациональная
Новопокров селолық округі Новопокровка селосы	
1.	Целинная
2.	Солнечный тұйық көшесі
3.	Школьный тұйық көшесі
4.	Береговая тұйық көшесі
Белоглинка селосы	
1.	Береговая
2.	Новая
3.	Степная
Тельманово селосы	
1.	Школьная

Пришим селолық округі Повозочное селосы	
1.	Ленин
2.	1У
3.	2У
4.	3У
5.	4У
6.	5У
7.	6У
8.	7У
9.	8У
10.	9У
11.	10У
Бірлік селосы	
1.	1У
2.	Учительская
3.	Длинная
Меней селосы	
1.	Целинная
2.	Северная
3.	Школьный тұйық көшесі
Семипол селолық округі Семиполка селосы	
1.	Комсомольская
2.	Киров
3.	Первомайская
4.	Гончар
5.	Ленин
6.	Советская

Ступин селолық округі Ступинка селосы	
1.	Целинная
2.	Школьная
3.	Мир
4.	Дружба
Астаған селосы	
1.	Солнечная
2.	Школьная
3.	Лесная
Сухорабов селолық округі Сухорабовка селосы	
1.	Школьная
2.	Мир
3.	Рабочая
4.	Набережная
5.	Космонавтов
6.	Космонавт
7.	Центральная
Ольгинка селосы	
1.	Центральная
Юбилейный селолық округі Белоградовка селосы	
1.	Школьная
2.	Западная
Крещенка селосы	
1.	Новая
2.	Береговая
Куприяновка селосы	
1.	Степная

2.	Новая
3.	Солнечная

ҚОСЫМША 6

ЕСІЛ АУДАНЫНА ҚАРАСТЫ АУЫЛДЫҚ ОКРУГТЕРДЕГІ ИДЕОЛОГИЯЛЫҚ ТҰРҒЫДАН ЕСКІРГЕН КӨШЕ АТАУЛАРЫНЫҢ ТІЗІМІ

№	Көше атауы
	Аудан орталығы - Явленка селолық округі Явленка селосы
1.	40 лет Победы
2.	Береговая
3.	Ф.Токарев
4.	Ленин
5.	Мир
6.	Северная
7.	Водников
8.	Восточная
9.	Целинная
10.	Фрунзе
11.	Фурманов
12.	К.Цеткина
13.	К.Маркс
14.	Киров
15.	Лазо
16.	Молодогвардейская
17.	Орджоникидзе
18.	Пролетарская
19.	Рощинский

20.	С.Разин
21.	Советская
22.	Трудовая
23.	Урицкий
24.	Щорс
25.	Центральная
26.	Степной
27.	Гагарин
	Мектеп селосы
1.	Береговая
2.	Строительная
3.	Школьная
	Амангелді селолық округі Амангелді селосы
1.	Береговая
2.	Восточная
3.	Коммунистическая
4.	Комсомольская
5.	Мир
6.	Октябрьская
7.	Пионерская
8.	Садовая
9.	Советская
10.	Строительная
11.	Целинная
12.	Школьная
	Калиновка селосы
1.	Озерная
	Поляковка селосы
1.	Ветерандар

	Бескүдық селолық округі Бескүдық селосы
1.	Центральная
2.	Космонавттар
3.	Молодежная
4.	Новая
5.	Юбилейная
	Алабие селосы
1.	Центральная
2.	Садовая
3.	Северная
	Тамамбай селосы
1.	Интернациональная
2.	Молодежная
3.	Первомайская
4.	Зеленая
	Черуновка селосы
1.	Гагарин
2.	Лесная
3.	Мир
4.	Победа
5.	Школьная
	Бұлақ селолық округі Бұлақ селосы
1.	Строительная
	Қарағай селосы
1.	Школьная
	Волошин селолық округі Волошинка селосы
1.	Целинная

2.	Федько
3.	Интернациональная
4.	Крупская
5.	Ленин
6.	Молодежная
7.	Московская
8.	Новая
9.	Октябрьская
Ивано-Петровка селосы	
1.	Украинская
2.	Школьная
Заградов селолық округі Заградовка селосы	
1.	Береговая
2.	Гвардейская
3.	Мир
4.	Свердлов
Горное селосы	
1.	Ленин
2.	Новая
3.	Подгорная
Славянка селосы	
1.	Комаривка
Тонкошуровка селосы	
1.	Мир
2.	Советская
3.	Тельман
4.	Труда
5.	Школьная

Заречный селолық округі Чириковка селосы	
1.	Береговая
2.	Букет
3.	Цветочная
4.	Дружба
5.	Молодежная
6.	Набережная
7.	Новая
8.	Парк
9.	Полевая
10.	Рабочая
11.	Спорт
12.	Степная
Гурьяновка селосы	
1.	Зеленая роща
Луговая селосы	
1.	Луговая
Ильинка селолық округі Ильинка селосы	
1.	Киров
2.	Ленин
3.	Мир
4.	Молодежная
Александровка селосы	
1.	Ленин
2.	Мир
3.	Победа

Корнеев селолык округі Корнеевка селосы	
1.	Целинное
2.	Фурманов
3.	Индустриальная
4.	Интернациональная
5.	Калинин
6.	Коммунистическая
7.	Комсомольская
8.	Крупская
9.	Ленин
10.	Молодежная
11.	Московская
12.	Набережная
13.	Новая
14.	Партизанская
15.	Кооперативная
16.	Озерная
17.	Первомайская
18.	Северная
19.	Советская
20.	Пролетарская
21.	Степная
22.	Транспортная
23.	Урожайная
Леонидовка селосы	
1.	Московская
Новоузенка селосы	
1.	Бауман
2.	Комсомольская

3.	Ленинград
4.	Молодежная
5.	Степная
6.	Ульяновская
Советское селосы	
1.	Юбилейная
2.	Целинная
3.	Гагарин
4.	Набережная
5.	Ворошилов
Петров селолық округі Петровка селосы	
1.	Интернациональная
2.	Ленин
3.	Молодежная
4.	Степная
5.	Юбилейная
Бірлік селосы	
1.	Ленин
2.	Молодежная
Оседлое селосы	
1.	Интернациональная
2.	Мир
Покров селолық округі Покровка селосы	
1.	Береговая
2.	Целинная
3.	Дорожная
4.	Строительная

5.	Молодежная
6.	Набережная
7.	Надгорная
8.	Новая
9.	Октябрьская
10.	Озерная
11.	Первомайская
12.	Подстанция
13.	Степная
14.	Строительная
15.	Трудовая
Еңбек селосы	
1.	Береговая
2.	Молодежная
3.	Школьная
Есильское селосы	
1.	Набережная
Мальцево селосы	
1.	Береговая
2.	Лесная
3.	Рабочая
Спасов селолық округі Спасовка селосы	
1.	Интернациональная
2.	Новая
3.	Октябрьская
4.	Садовая
Торанғұл селолық округі Торанғұл селосы	
1.	Южная

2.	Целинная
3.	Центральная
4.	Лесная
5.	Новая
6.	Рабочая
7.	Садовая
8.	Школьная
Двинск селосы	
1.	Юбилейная
2.	Южная
3.	Центральная
4.	Полевая
5.	Степная
6.	Зеленая
Иверск селосы	
1.	Садовая
2.	Сенная
3.	Школьная
Сарыкөл селосы	
1.	Озерная
Яснóв селолық округі Яснóвка селосы	
1.	Молодежная
2.	Набережная
3.	Степная
4.	Урожайная
Корабеловка селосы	
1.	Степная
2.	Школьная

Стрельниковка селосы	
1.	Каменка
2.	Ниженская
3.	Новая
4.	Школьная

ҚОСЫМША 7

МАМЛЮТ АУДАНЫНА ҚАРАСТЫ АУЫЛДЫҚ ОКРУГТЕРДЕГІ ИДЕОЛОГИЯЛЫҚ ТҰРҒЫДАН ЕСКІРГЕН КӨШЕ АТАУЛАРЫНЫҢ ТІЗІМІ

№	Көше атауы
Аудан орталығы – Мамлютка қаласы	
1.	Энергетиков
2.	Дзержинский
3.	Целинная
4.	Киров
5.	Крупская
6.	Калинин
7.	Рабочая
8.	Заводская
9.	Пролетарская
10.	Шоссейная
11.	Интернациональная
12.	Советская
13.	Нефтебаза
14.	2579 км
15.	Береговая
16.	Фурманов
17.	Базарная площадь

18.	О.Кошевой
19.	Ленин
20.	Лесная
21.	Северная
22.	Колхозная
23.	Ямская
24.	Лагерная
25.	Свердлов
26.	Гостиная
27.	Школьная
28.	Комсомольская
29.	Коммунальная
30.	Мир
31.	Озерная
32.	Водосточная
33.	Мичурин
34.	Деповская
35.	Титов
36.	Победа
37.	Железнодорожная
38.	Сенная
39.	Новая
40.	25 лет Целины
41.	К. Маркс
42.	Школа-интернат
43.	Береговая
44.	Первомайская
45.	Гагарин

Андреев селолық округі Андреевка селосы	
1.	Молодежная
2.	Школьная
3.	Степная
4.	Целинная
5.	Тбилисская-студенческая
Владимировка селосы	
1.	Школьная
2.	Озерная
3.	Степная
Дубровное селолық округі Дубровное селосы	
1.	Элеватор
2.	Молодежный
3.	Береговая
4.	Интернациональная
Михайловка селосы	
1.	Луговая
2.	Полевая
3.	Строителей
4.	Спортивная
5.	Северная
6.	Береговая-1
Новодубровное селосы	
1.	Новая
2.	Береговая
Пчелино селосы	
1.	Школьная

Краснознаменное селолык округі Краснознамен селосы	
1.	Ленин
2.	Садовая
3.	Интернациональная
4.	Комсомольская
5.	Октябрьская
6.	Гагарин
Беловка селосы	
1.	Береговая
2.	Центральная
3.	Садовая
4.	Водопроводная
5.	Новая
Калугино селосы	
1.	Береговая
2.	Черемушки
3.	Школьная
4.	Центральная
Леденев селолык округі Леденево селосы	
1.	Степная
2.	1 мая
Новоандреевка селосы	
1.	Центральная
2.	Школьная
Ленин селолык округі Ленин селосы	
1.	Гагарин
2.	Ленин

3.	Строительная
4.	Целинная
5.	Береговая
6.	Школьная
	Октябрь селосы
1.	А
2.	Б
3.	С
	Дачное селосы
1.	А
2.	Б
3.	Д
4.	Е
5.	К
6.	Л
7.	С
	Становое селолық округі Афонькино селосы
1.	Озерная
2.	Береговая
3.	Советская
4.	Лесная
5.	Степная
6.	Юбилейная
7.	Школьная
8.	Космонавтов
9.	Интернациональная
10.	Молодежная
11.	Новая
12.	Красный орел бұрылыс көшесі

13.	Нефтебазовский бұрылыс көшесі
14.	Конторский бұрылыс көшесі
15.	Лесхозовский бұрылыс көшесі
16.	Спортивная
17.	Садовая
18.	Центральная
Новоукраинка селосы	
1.	Центральная
Орел селосы	
1.	Центральная
2574 км аялдау пункті	
1.	№ 1 көше
Орленок аялдау пункті	
1.	№ 1 көше
Пробуждение селосы	
1.	№ 1 көше
Пригород селолық округі Покровка селосы	
1.	Береговая
2.	Мир
2591 км аялдау пункті	
1.	Центральная
Белое селолық округі Белое селосы	
1.	Интернациональная
2.	Зеленая
3.	Береговая
4.	Лесная
5.	Школьная
6.	Черемушки

7.	Озерная
8.	Победа
9.	Тихая
10.	Кузнечная
11.	Токовская
12.	Российская
13.	Рабочая
Коваль селосы	
1.	Озерная
Прогресс селосы	
1.	Школьная
2.	№2 көше
3.	№3 көше
4.	№4 көше
Щучье селосы	
1.	Школьная
2.	Черемушки
Чистое селосы	
1.	Береговая
2.	Первомайская
3.	Октябрьская
4.	Школьная
5.	Центральная
6.	Победа
7.	Рабочая
8.	Интернациональная
Сливное селосы	
1.	Озерная

Новомихайлов селолық округі Новомихайловка селосы	
1.	№1 көше
2.	№2 көше
3.	№3 көше
4.	№4 көше
5.	№5 көше
6.	№6 көше
7.	№7 көше
8.	№8 көше
Бексейіт ауылы	
1.	№1 көше
2.	№2 көше
3.	№3 көше
4.	№4 көше
Катанай селосы	
1.	№1 көше
2.	№2 көше
3.	№3 көше
4.	№4 көше
Токаревка селосы	
1.	№1 көше
2.	№2 көше
3.	№3 көше
Воскресенов селолық округі Воскресеновка селосы	
1.	Крымская
2.	Кооперативная
3.	Черемушки

4.	Целинная
5.	Солнечная
6.	Строителей
7.	Малая
8.	Вишневская
Становое селосы	
1.	Озерная
2.	Береговая
3.	Казачья
4.	Степная
Қызылэскер селолық округі Қызылэскер селосы	
1.	Мир
2.	Новая
3.	Озерный
4.	Лесная
Раздольное селосы	
1.	Лесная
2.	Новая
3.	Мир
4.	Школьная
5.	Мичурин
6.	Победа
Степное селосы	
1.	Новая
2.	Озерная
3.	Школьная
4.	Полевая

**ЖАМБЫЛ АУДАНЫНА ҚАРАСТЫ АУЫЛДЫҚ
ОКРУГТЕРДЕГІ ИДЕОЛОГИЯЛЫҚ ТҮРҒЫДАН ЕСКІРГЕН
КӨШЕ АТАУЛАРЫНЫҢ ТІЗІМІ**

№	Көше атауы
	Аудан орталығы - Преснов селолық округі Пресновка с.
1.	8 Март
2.	Больничный
3.	Водопроводный
4.	Гагарин
5.	Дорожный
6.	Дружба
7.	Дунаевского
8.	Интернациональная
9.	Калинина
10.	Киевский
11.	Колхозный
12.	Комсомольская
13.	Кооперативная
14.	Мир
15.	Мичурин
16.	Московский
17.	Новый
18.	О.Кошовой
19.	Пионерская
20.	Подгорная
21.	Полевой
22.	Рабочая

23.	Садовый
24.	Садчикова
25.	Северный
26.	Строительная
27.	Труд
28.	Увальный
29.	Целинный
30.	Юбелейная
Островка с.	
1.	Островная
Архангел селолық округі Архангелка с.	
1.	Береговая
2.	Гагарин
3.	Новая
4.	Рабочая
5.	Училищное
6.	Центральная
Баймағанбет Ізгөлін	
1.	Проезд
2.	Школьная
Муромское с.	
1.	Водопроводная
2.	Школьная
Благовещен селолық округі Благовещенка с.	
1.	Береговая
2.	Восточная
3.	Гагарин
4.	Дальняя

5.	Дачная
6.	Дзержинский
7.	Интернационал
8.	Коммунистический
9.	Лесная
10.	Мир
11.	Молодежная
12.	Набережная
13.	Новая
14.	Озерная
15.	Первомайская
16.	Пионерская
17.	Северная
18.	Социалистическая
19.	Степная
20.	Строительная
21.	Целинный
22.	Центральный
23.	Шоссейная
24.	Энергетиков
25.	Юбилейная
	Майбалық с.
1.	Мир
	Талпын с.
1.	Центральный
	Жамбыл ауылдық округі Жамбыл с.
1.	Крайняя
	Амангелді с.
1.	Школьная

Есперлі а.	
1.	Победа
2.	Школьная
3.	Центральная
4.	Школьная
Суаткөл с.	
1.	Крайняя
Железин селолық округі Железное с.	
1.	Береговая
2.	Логовая
3.	Мир
4.	Рабочий
5.	Садовая
6.	Школьная
Богатое с.	
1.	Береговая
2.	Дружба
3.	Лесная
Лапушкин с.	
1.	Береговая
2.	Дружба
3.	Мир
Қазан селолық округі Қазан с.	
1.	Береговая
2.	Мир
3.	Молодежная
4.	Технический
5.	Школьная

Екатериновка с.	
1.	Береговая
2.	Гагарин
3.	Кооперативная
4.	Мир
5.	Победа
6.	Полевой
7.	Советский
8.	Солнечный
9.	Центральный
10.	Школьная
Матросово с.	
1.	Молодежный
2.	Пенсионерлер
3.	Украинская
4.	Центральная
Светлое с.	
1.	Крайняя
2.	Маленькая
3.	Светлая
Усердное с.	
1.	Крайняя
2.	Степной
3.	Школьная
Қайранкөл селолық округі Қайранкөл с.	
1.	Береговая
2.	Гагарин
3.	Дружная

4.	Комсомольская
5.	Мир
6.	Мичурин
7.	Молодежная
8.	Новая
9.	Рабочий
10.	Станционная
11.	Степная
12.	Элеватор
Новое с.	
1.	Береговая
2.	Школьная
Украинское с.	
1.	Дружба
2.	Конституция
3.	Ленинградская
4.	Лесная
5.	Мир
6.	Молодежная
7.	Набережная
8.	Новая
9.	Озерное
10.	Парковая
11.	Строительная
Кладбин селолык округі Кладбинка с.	
1.	Киров
2.	Комсомолская
3.	Мир
4.	Октябрьская

5.	Подоляник
6.	Советская
Сенжар с.	
1.	Верхняя
2.	Нижняя
3.	Центральная
Симаки с.	
1.	Береговая
2.	Центральная
3.	Школьная
Уткино с.	
1.	Бригадная
2.	Магазинная
3.	Школьная
Майбалық селолық округі Святодуховка с.	
1.	Береговая
2.	Лесная
3.	Мир
4.	Молодежная
5.	Новая
6.	Октябрьская
7.	Партизанская
8.	Садовая
9.	Советская
10.	Трудовая
11.	Школьная
Жалтырша с.	
1.	Центральная

Ольговка с.	
1.	Комсомольская
2.	Центральная
3.	Школьная
Сэбит с.	
1.	Школьная
Мирный селолық округі Мирное с.	
1.	8 марта
2.	Интернациональная
3.	Киров
4.	Ленин
5.	Садовая
6.	Социалистическая
7.	Центральная площадь
Айымжан с.	
1.	Театральная
Петровка с.	
1.	9 Май
2.	Береговая
3.	Западный
4.	Мир
5.	Октябрьская
6.	Строительная
7.	Школьный
Рождественка с.	
1.	Гагарин
2.	Дружба
3.	Мир
4.	Новая

Ұзынкөл с.	
1.	9 Май
2.	Дружба
3.	Мир
Новорыбин селолық округі Новорыбинка с.	
1.	Береговая
2.	Заводская
3.	Переезд
4.	Поселковая
5.	Цветочная
Миролубово с.	
1.	Центральная
2.	Школьная
Озерный селолық округі Озерное с.	
1.	Интернациональная
2.	Мехонизаторлар
3.	Мир
4.	Озерная
5.	Победа
6.	Проезд
7.	Садовая
8.	Труд
9.	Целинная
Бауман с.	
1.	Дружба
2.	Мир
3.	Проезд
4.	Станционная

5.	Степная
6.	Хлебная
7.	Школьная
Қарақамыс с.	
1.	Победа
2.	Счастливый
Первомай селолық округі Буденное с.	
1.	Береговая
2.	Индустриальная
3.	Лесная
4.	Мир
5.	Первомайская
6.	Рабочий поселок
7.	Северный
8.	Школьная
Қабан с.	
1.	Береговая
2.	Рабочий
3.	Северная
4.	Станичная
Калиновка с.	
1.	Степная
2.	Южная
Чапаевка с.	
1.	Береговая
2.	Лесная
3.	Молодежная
4.	Центральная

Пресноредут селолык округі Пресноредуты с.	
1.	Береговая
2.	Больничная
3.	Карл Маркс
4.	Красноармейская
5.	Малая
6.	Озерная
7.	Песочная
8.	Советская
9.	Угловая
10.	Целинная
11.	Школьная
Макарьевка с.	
1.	Береговая
2.	Карл Маркс
3.	Лесная
4.	Молодежная
5.	Советская
6.	Средняя
7.	Школьная
Нұрымбет с.	
1.	Крайняя
2.	Лесная
3.	Малая
4.	Средняя
5.	Углавая
6.	Школьная
Песчанка с.	
1.	Крайняя

2.	Озерная
Семиозерка с.	
1.	Озерная
2.	Средняя
3.	Школьная
Ястребинка с.	
1.	Береговая
2.	Школьная
Троицк селолық округі Троицкое с.	
1.	Березовка
2.	Новая
3.	Орловская
4.	Проезд
5.	Сахалин
6.	Центральная
7.	Школьная
8.	Юбилейная
Орталық с.	
1.	Молодежная
2.	Школьная

ҚОСЫМША 9

ТАРИХИ ЖЕР-СУ АТАУЛАРЫ

(ҚР БҒМ ҒК Мемлекет тарихы институты және өзге қоғамдық-гуманитарлық институттар ұсынымдары негізінде)

1. Ұлы дала Елі – Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті Н.Ә.Назарбаев ұсынған атау. Бұл атауға қазақ халқының ғасырлар бойы қалыптасқан материалдық және рухани құндылықтарының, этномәдени жүйесінің тарихи және табиғи тұрпаты ұғымы енеді;

2. Мәңгілік Ел – Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстан жолы - 2050: бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» атты Жолдауында ұсынылған қазақ елінің ұлттық идеясы;

3. Нұрлы жол – Қазақстанның жаңа кезеңде мақсатты даму бағдарламасы. Бұл бағдарламада еліміздің экономикалық және әлеуметтік қарқынды дамуының негізгі бағыттары айқындалған.

4. Қазақстан – Қазақстан Республикасының балама байырғы атауы. «Қазақстан» ұғымы атамекен, туған жер, Отан ұғымдарымен тікелей байланысты.

5. Тәуелсіздік – әр халықтың дербес мемлекет ретінде өмір сүруі. Қазақстан Республикасында бұл ұғым елдің саяси дербестігінің, қазақ халқының мемлекет құрушы ұлт ретіндегі азаттығының, еркін дамуының символы ретінде қолданылады.

6. Астана – Қазақстан Республикасының астанасы. Еліміздегі аса ірі мәдени, экономикалық, ғылыми орталық. Бұл атау қазақ елі тәуелсіздігі мен жаңа кезеңде дамуының символы ретінде қолданылады.

7. Алтын Орда – қазіргі Қазақстан Республикасының және оған іргелес территорияларда 1243-1503 жылдары өмір сүрген аса ірі мемлекет атауы. XV ғасырдың ортасында құрылған Қазақ хандығы осы мемлекеттің тікелей мұрагері саналады;

8. Сарыарқа – Қазақстанның ірі физикалық-географиялық және табиғи-тарихи аймағының бірі. Оның құрамына қазіргі Ақмола, Қарағанды, Солтүстік Қазақстан, Қостанай, Шығыс Қазақстан облыстарының территориясы енеді. «Арқа» ұғымымен бірге бұл атау әдебиетте туған жер, атамекен мағыналарында кеңінен қолданылады.

9. Сауран – Оңтүстік Қазақстан облысы Түркістан қаласынан солтүстік-батысқа қарай 35 шақырым жерде орналасқан орта ғасырлық қала. Қала туралы деректер X ғасырдағы еңбектерде кездеседі. Зерттеу жұмыстары қаланың VII-XVIII ғасырларда өмір сүргенін дәлелдейді. Қала кезінде Ақ Орданың астанасы болған. Тарихта «Ақтабан шұбырынды» оқиғасы кезінен «Сауран айналған» деген атау қалған.

10. Сарайшық – Атырау қаласының солтүстігінен 50 шақырым

жерде Жайық өзенінің бойында орналасқан орта ғасырлық қала. Зерттеу жұмыстары қаланың XI-XVI ғасырларда өмір сүргенін дәлелдейді. Қала Алтын Орданың аса ірі сауда және экономикалық орталығы болған.

11. Сығанақ – Қызылорда облысы Жаңақорған ауданы Төменарық теміржол стансасынан 10 шақырым жерде орналасқан орта ғасырлық қала. Зерттеу жұмыстары қаланың VI-XVIII ғасырларда өмір сүргенін дәлелдейді. Ақ Орданың астанасы болған;

12. Түркістан – тарихи-географиялық ұғым. Бұл ұғымға Орта Азиядағы түркі халықтары мекендеген аймақтар енеді. Атау VI-VIII ғасырлардағы еңбектерден белгілі. Оны кейде «Түркістан өлкесі» деп те атайды. Сонымен бірге ол Оңтүстік Қазақстан облысындағы тарихи қаланың да атауы. Түркі әлемінде Түркістан қаласындағы Қожа Ахмет Иассауи кесенесі түркі халықтарының қасиетті орны болып саналады. Қала Қазақ хандығының астанасы болған.

13. Тұран – Түркістан өлкесінің көне атауы. Бұл атау ежелгі және орта ғасырлардағы зерттеулерде кездеседі. Қазіргі кезеңде бұл атау көркем шығармаларда қолданылып жүр.

14. Ұлытау – Сарыарқаның оңтүстік-батыс бетінде орналасқан тау. Қазақ жеріндегі қасиетті орындардың бірі. Ұлытау төңірегінде Түркі қағандығы дәуірінің белгілері – тас мүсіндер көптеп сақталған. Қазақ хандығы тұсында осында хан ордасы болған.

15. Алаш – қазақ халқының байырғы атауы. Мағынасы – елдік, бірлік, айбын деген ұғымдарды жинақтайды. Халқымызда «Алаш» сөзіне байланысты тұрақты сөздер ежелден айтылып келеді. Бұл атау сонымен бірге XX ғасыр басындағы ұлт-азаттық қозғалысының да атауы.

16. Ақмола – Орталық Қазақстандағы тарихи өңір және қазіргі Астана қаласының бұрынғы атауы. XIX ғасырда құрылған Ақмола облысына қазіргі Ақмола, Солтүстік Қазақстан және Ресейдің Омбы облысының кейбір аудандары кірген.

17. Алматы – Қазақстандағы ең ірі қала. 1929 жылдан 1936 жылға дейін ҚазАКСР-нің, 1936 жылдан 1991 жылға дейін ҚазКСР-нің және 1991 жылдан 1997 жылға дейін Қазақстан Республи-

касының астанасы. Еліміздегі мәдени, экономикалық және ғылыми орталық.

18. Алакөл – Қазақстанның Шығысындағы ірі көл. Алакөлге 15-тен астам үлкенді-кішілі өзендер құяды. Жағалауында демалыс және емделу мекемелері орналасқан еліміздегі халық көп баратын туристік нысандардың бірі.

19. Алатау – Қазақстанның оңтүстігі мен оңтүстік-шығысындағы тау жүйесі. Бұл тау жүйесінің құрамына Күнгеі Алатауы, Талас Алатауы, Қырғыз Алатауы, Жетісу Алатауы, Іле Алатауы енеді.

20. Алтай – Азия құрлығының орта тұсындағы тау жүйесі. Түркі халықтарының тарихи мекені. Қазақ ұғымында «Алтай» қасиетті өңір болып саналады.

21. Ақмешіт – Қазақ АКСР-інің алғашқы астанасы, қазіргі Қызылорда қаласының бұрынғы тарихи атауы.

22. Аңырақай – қазақ халқының жоңғар басқыншылығына қарсы азаттық соғысына бетбұрыс жасаған 1729 жылғы ең ірі шайқастың атауы. Бұл тарихи атау Жамбыл облысы Шу ауданындағы Аңырақай тау сілемінің атауымен тікелей байланысты.

23. Арал – Қазақстанның оңтүстік-батысындағы ірі көл. XX ғасырдағы техногендік ықпалдардың әсерінен қазір бірнеше бөлікті құрайды. Арал маңайы түркі халықтарының байырғы мекендерінің бірі.

24. Алтынемел – Жетісу өңіріндегі тарихи мекен. Алматы облысының Кербұлақ ауданында орналасқан. Мұнда «Алтынемел» ұлттық табиғи саябағы және Шоқан Уәлихановтың тарихи-мемориалдық мұражайы бар.

25. Аягөз – Шығыс Қазақстандағы Үлкен Аягөз және Кіші Аягөз өзендерінің қосылуынан ортақ атауға ие болған ірі өзен, аудан, қала атауы. Аягөз өңірі еліміздегі тарихи өңірлердің бірі.

26. Орбұлақ – қазақ халқының жоңғар шапқыншылығына қарсы азаттық соғысындағы ірі жеңісінің атауы. Бұл шайқастың болған жері жөнінде әр түрлі пікірлер бар. Олардың көбінде шайқас Қазақстан мен Қырғызстанның шекаралас жерінде болды делінеді.

27. Мұғалжар – Қазақстанның батысындағы тау сілемі, мұнда көне дәуірдегі тарихи кешендер, ескерткіштер «Мұғалжар» ескерткіштері атауымен сақталған.

28. Мұзтау – Алтай тауларының ең биік жоталарының бірі, Қазақстан, Ресей, Қытай және Монғолияның шекаралары ұштасатын, кей аңыздарда «жер кіндігі» саналатын мекен;

29. Байқоңыр – әлемге әйгілі, адамзат баласы тұңғыш рет космосқа ұшқан ғарыш айлағы. Ол Қызылорда облысының Қармақшы ауданында орналасқан.

30. Баянауыл - Орталық Қазақстандағы ұлттық табиғат паркінің, ауданның, елдімекеннің атауы. Павлодар облысының Баянауыл ауданында орналасқан.

31. Бұқтырма – Қазақстанның Шығысындағы өзеннің, еліміздегі ең ірі су қоймасының атауы. Олар Шығыс Қазақстан облысының Қатонқарағай, Тарбағатай, Зайсан, Көкпекті аудандарында орналасқан.

32. Берел – Алтайдың Қазақстан беткейінен табылған сақ дәуіріндегі адамдар тұрағының атауы. Шығыс Қазақстан облысы Қатонқарағай ауданында орналасқан.

33. Бурабай – Орталық Қазақстандағы ұлттық табиғат паркінің, көлдің, елдімекеннің, ауданның атауы. Бұл атау көптеген әдеби және музыкалық шығармаларда кездеседі. Бурабайда халықаралық, республикалық маңызы бар емдеу-сауықтыру және демалыс орындары орналасқан.

34. Бұланты – қазақ халқының жоңғар басқыншылығына қарсы азаттық соғысындағы 1727 жылғы ірі шайқасының атауы. Бұл оқиға Ұлытау өңіріндегі Бұланты және Білеуті өзендерінің аралығында болған.

35. Балқаш – Қазақстанның оңтүстік-шығысындағы ірі көлдің, қаланың, ауданның атауы. Алматы, Қарағанды, Жамбыл, Шығыс Қазақстан облыстарының ортасында орналасқан.

36. Бозоқ – Астана қаласы маңындағы ортағасырлық қалашық. Зерттеу жұмыстары қаланың VIII-XI ғасырларда өмір сүргенін дәлелдейді.

37. Ботай – Солтүстік Қазақстан өңірінен табылған тарихи тұрақ. Ботай мәдениетінің ашылуы Қазақстанның тарихын одан әрі ұлғайтты. Өйткені ғалымдар Ботай ауылынан табылған ежел-

гі адамдар қонысының осыдан 5 мың жыл бұрын пайда болғанын дәлелдеп отыр. Ботай қонысы Қазақстандағы ерте дүние аймағының ең көне мекені.

38. Жанкент – Сыр бойындағы ортағасырлық көне қала орны. Сырдарияның Арал теңізіне құяр тұсында орналасқан бұл қала 10-11 ғасырларда Оғыз мемлекеттік бірлестігі билеушілерінің қысқы ордасы болған. Бұл шаһар туралы мәліметтер өз заманының көрнекті ғалымдары Жувейнидің, Несевидің және Омаридің еңбектерінде кездеседі. Түрікше Янгикент, қазақша Жанкент “Жаңа қала” деген мағынаны білдіреді.

39. Жетісу – тарихи-географиялық аймақ. Тарихи деректер мен зерттеулерде Жетісу атын құрайтын 7 өзен туралы түрліше пікір бар. Археологтар, тарихшылар мен географтар Жетісуды Солтүстік-шығыс Жетісу және Оңтүстік-батыс Жетісу деп екіге бөледі. Жетісу - ертедегі мәдениет ошақтарының бірі. Оны мекендеген тайпалар қазақ халқының тарихи қалыптасуына, мемлекеттің құрылып, нығаюына, мәдениеттің өркен жаюына зор әсерін тигізді. 1867 ж. Жетісу территориясында Жетісу облысы құрылды. Жетісу 1916 жылғы ұлт-азаттық қозғалыстың ірі ошақтарының бірі болды.

40. Жидебай – Абайдың ата қонысы, табиғи қорық. Ол тарихи-мәдени және әдеби-мемориалдық аймақ ретінде мемлекеттің қамқорлығына алынған. Абайдың ата қонысында ұлы ақынның 150 жылдық мерейтойы қарсаңында ұйымдастырылды. Жидебай қорығы облыстық, республикалық туристік саяхат жасайтын қасиетті орынға айналды.

41. Жерұйық – аңыз-әңгімелерде, жырларда айтылатын ұлттық санадағы халық арманының мекендік көрінісі, бұл ұғым халықтың баянды, бақуатты өмірге ұмтылысын бейнелейді. ХХІ ғасырда қазақ халқының Жерұйығы – Тәуелсіз Қазақстан. Негізгі мағынасы тәуелсіздік құндылығын ұлықтанған, ұлттар мен ұлыстар үшін құтты мекен саналатын қоныс.

42. Жайық – Қазақстанның батысындағы ірі өзен. Біздің заманымыздың ІV ғасырында Жайық өзенінің алқабын ғұндар тайпасы, одан кейін печенегтер, қыпшақтар қоныстанған. Бұл өлкенің

үстімен өткен керуен жолдары Еуропа мен Азия елдерінің арасындағы байланысты күшейте түскен. Жайық өңірі туралы мәліметтер X-XII ғасырлардағы араб саяхатшыларының еңбектерінде кездеседі. Жайықтың бойындағы Алтын Орданың астанасы болған Сарайшық қаласы орналасқан.

43. Жасыбай – жоңғарларға қарсы соғыста қол бастаған Жасыбай батырдың есіміне байланысты көл атауы. Ол – Павлодар облысының Баянауыл ауданында орналасқан табиғаты көркем, тұйық көл. Жасыбай, Сабындыкөл және Торайғыр көлдерінің алабы жоңғар шапқыншылығы кезінде Жасыбай батыр басқарған қазақ жасақтарының жау бетін қайтарған тарихи жерлердің бірі болған. Көл Жасыбай батыр есімімен аталған. Батырдың Жасыбай жағалауында зираты бар.

44. Ерейментау – Сарыарқаның солтүстігіндегі таулы алқап. Ақмола облысындағы аудан орталығы осы атаумен аталады. Ерейментау арқылы республикалық маңызы бар Астана-Павлодар көлік жолы өтеді.

45. Ертіс – Қазақстандағы ең ірі өзен. Ол Шыңжан Ұйғыр автономиялық ауданының және Ресейдің территорияларынан өтеді. Ертісті бойлай кеме қатынасының өтуі, сондай-ақ елді электр энергиясымен және сумен қамтамасыз етуі оның ел өміріндегі маңызын арттыра түседі.

46. Қазығұрт – тіршіліктің бастауы жайлы аңыздарға негіз болған көне тау атауы. Аңызда топан су басылғаннан кейін Нұқ пайғамбардың кемесі осы тауға тоқтаған делінеді. Қазығұрт маңы Түрік қағанаты құрылғанда Батыс орданың орныққан жеріне айналды. Бұл таудың атауы «Қорқыт ата кітабы» мен «Оғызнамада» кездеседі. Тәуке хан мен Төле бидің жайлауы болған бұл жердің табиғаты тамаша.

47. Қапшағай – Жетісу өңіріндегі көне дәуірдің таңбалы тастары сақталған мекен. Бұл жерде бүгінде қала, кәсіптік маңызы зор бөген, су электр станциясы орналасқан. Қапшағай халықтың ең көп демалатын жерлерінің бірі болып саналады.

48. Қарқаралы – Орталық Қазақстандағы тау және ұлттық та-

биғи парк атауы. Тарихи деректерде тау сілемдерінің етегін ала ағып жатқан шағын өзеннің табанында орналасқан елді мекен үстінен Орта Азия мен Сібір аралығындағы ұлы керуен жолы өткен. Қарқаралы тарихы ұлы Абайдың есімімен тығыз байланысты. Әкесі Құнанбай қажы Қарқаралыда көктөбелі күмбезді мешіт салдырып өз атын ұрпақтарына мәңгілік ескерткіш қылып қалдырады.

49. Қаратау – тау жоталарының атауы. Қазақстан жерінде Қаратау деп аталатын тау, жер-су атаулары көптеп кездеседі. Еуразияның түркі тілдес халықтар қоныстанған аймақтарындағы биіктігі орташа және аласа тау жоталары жаз айларында қар жымылғысы болмауына байланысты осылай аталған. Қаратау атауы — қазақтың тарихымен, ұлттық болмысымен біте қайнасып кеткен ономастикалық нысан, халқымыздың баспанасы, қарашаңырағы іспеттес рәмізге ие.

50. Қозыбасы – 1465 жылы Қазақ хандығы құрылған мекен. Этимологиялық мағынасы қозының басындай ғана тау-төбелі жер дегенді білдіреді. Мұхаммед Хайдар Дулатидің «Тарихи Рашиди» кітабында Шу бойы мен Қозыбасы қазақ хандығының құрылған жері ретінде көрсетіледі.

51. Қойлық – ежелгі дәуірдегі Жетісудағы ең ірі қала. Бұл атау кей деректерде Қаялық (Қайлақ) түрінде де кездеседі. Қойлық «қой жайылымы» немесе «жайылымға ыңғайлы өңір» деген мағынаны білдіреді.

52. Медеу – Алматы маңайындағы әлемге әйгілі мұз айдыны. Алматы қаласынан 18 км жерде, Кіші Алматы шатқалынды орналасқан. Медеу Спорт Кешені — тек спорт жарыстары үшін ғана емес, сонымен қатар қала тұрғындары мен қала қонақтарының әсем табиғат аясында демалатын орны.

53. Наурызым – Қазақстанның солтүстігіндегі табиғи қорық. Ол табиғи байлығы жағынан біртума кереметтердің қатарында. Ғалымдар бұл қорықты жайлаулы Қазақстанның табиғат кешендерінің эталоны немесе орман, жайлау және су-батпақ ландшафтарының бірегей үйлесімі деп атайды.

54. Ойыл – Жайық алабындағы өзен. **Ұлы Жібек жолында ор-**

наласқан бұрынғы Көкжар, кезінде Алашорданың орталығы ретінде де жұртқа танымал болған өлке. Осы жерде алашордашылардың съезі өткен. Әйгілі Асан Қайғы бабамыздың өзі «Ойылда кеңес қылмадың» деп жырлап кеткен.

55. Оқжетпес – Бурабай көлінің жағасындағы тау, Көкшетау қыратының ең биік жері. Қазақ халқының атақты ақын-жыраулары Оқжетпесті өз шығармаларына арқау еткен. Оқжетпес тауы туралы ел арасында аңыз-әңгімелер де көп.

56. Ордабасы – қазақтың үш жүзі бас қосқан тарихи құрылтай өткізілген орын. Ол Оңтүстік Қазақстан облысындағы таулы өңір. Ордабасы тауының қойнауында 1726 жылы Орда тігіліп, қазақтың игі жақсыларының басы қосылып, жоңғар басқыншылығына қарсы күреске халықты жұмылдыру жайын ақылдасады. «Күлтөбенің басында күнде жиын» деген сөз сол заманнан қалған.

57. Отырар – Қазақстанның оңтүстігіндегі хандық дәуірдегі тарихи қала. Бұл қала 5 ғасырдың басынан белгілі. Күлтегін және Білге қағандардың құрметіне арналған көне түркі жазбаларында кездеседі. Отырар 5 – 15 ғасырларда Арал бойындағы көшпелі тайпалармен сауда жасайтын Иран мен Орта Азиядан Сібірге, Моңғолияға және Қытайға қатынайтын сауда жолындағы маңызды қала болды. Сол кезде әлемдегі аса ірі кітапхана және көптеген мешіт-медреселер болған.

58. Созақ – Қазақ хандығы астаналарының бірі болған тарихи қала. Созақ – қазақ тарихында айрықша орны бар киелі өлке, алғаш исламның нұры төгілген қасиетті аймақ. Созақта қасиетті орындар көп. Мұнда елін елдікке ұйыстырған Қарабура әулиенің кесенесі, Хақназар ханның кесенесі бар. Сонымен қатар бұл жерде 1930 жылы кеңестік жүйенің озбырлығына жауап ретінде Созақ көтерілісі өтеді.

59. Сайрам – Қазақстанның оңтүстігіндегі орта ғасырдағы ірі қалалардың бірі. XVI ғасырда Сайрам қазақ елінің сауда және мәдени дамуының ірі орталықтарының бірі болған. Ол ұлы ғұлама Қожа Ахмет Иассауидің кіндік қаны тамған жер. Қаланың орны тарихи ескерткіш ретінде сақталған. “Сайрам туралы Рисала” аталатын та-

рихи шығармада Сайрам қаласының салынуы, қасиетті жерлердің тарихы, Қожа Ахмет Иассауи, Ибраим ата, Қарашаш ана, Ләтіп ата, Мұстафа – Құл Ата туралы мәліметтер бар.

60. Сейхун – Сырдария өзенінің ортағасырлық тарихи атауы. Ортағасырлық мұсылман жазбаларында өзен жұмақтағы төрт өзеннің бірінің атымен «Сейхун» деп аталған. Әмудария өзені болса, «Жейхун» деп аталған, бұл жұмақтағы төрт өзеннің тағы бірінің аты. Қазақстанда жергілікті тұрғындар оны күнделікті тілде «Дария» деп атайды.

61. Семей – Алашорданың астанасы болған тарихи қала. Ол алыс-жақын елдерден келетін сауда айналымы ғана емес, ғылым мен мәдениеттің рухани орталығы болған. Ол Ертіс өзенінің екі жағасына орналасқан.

62. Сырымбет – тарихи елдімекен, «Сырымбет» тарихи-этнографиялық мұражайы орналасқан. **Сырымбет тауының бөктерін Айғаным ханшаның ауылы мекендеген.** *Сырымбет баурайындағы аңыз-ертегіге айналған Уәлихановтар қонысы өзінің қайталанбас гажайып кейпімен әлі де ел-жұртты қызықтыруда.*

63. Талас – Қазақстанның оңтүстігіндегі өзен, оның бойында көне тарихи ескерткіштер сақталған. Қырғызстан мен Қазақстан жерінен өтетін өзеннің бойына бөгендер мен каналдар салынып, егін суаруға пайдаланылады.

64. Тарбағатай – Шығыс Қазақстандағы таулы жота. Бұл өңірден ерте көшпенділердің тарихынан мәлімет беретін «Алтын - оба» қорғандары табылған. Жер мен елдің тұтастығын сақтап қалған ұрпаққа ұран, халқына мақтан болған Қаракерей Қабанбай, Би Боранбай, Дәулетбай бабаларымыздың Тарбағатай өңірінің тумасы.

65. Тобыл – Қазақстанның солтүстік-батысындағы өзен. Кең жазық болып келген өзен жайылмасында шоқ қарағайлы орман өседі. Алабы тың және тыңайған жерлерді игерудің нәтижесінде республикадағы сансалалы ауыл шаруашылық дамыған басты астықты өңірге айналды. Қойнауынан темір кентасы, көмір асбест қорлары анықталды.

66. Торғай – тарихи-мәдени өңір. Торғай қаласы – ұлы даланың төсіне таққан алқасы, тарихтың алтын сандығы іспеттес. Торғай -

Тайга мен Тұран өлкесінің ортасында жатқан кең де көлемді қазалы кең байтақ жер. Торғай – төрт ұғым, яғни Торғай елі, Торғай ойпаты, Торғай қыраты, Торғай қақпасы. Торғай тарихы тым көне. Ел тарихына қатынасты көптеген оқиғалар осы өңірде өткен.

67. Үстірт – Маңғыстау түбегіндегі қыратты аймақ. Маңғыстау таулы үстірті және Тауқыр Тұран эпигерциндік платформасының шеткі аймағының қатпарлы негіздерінің көтерілуі нәтижесінде түзілген Мезокайназойдың жабын қабаты болып табылады. Қатпарлы негіздің тау жыныстары Маңғыстау таулы үстіртінің орталық бөлігі Қаратау мен оның оңтүстік шығысындағы Тауқыр жүйесіне кіретін Қызылқияда жер бетіне шығып жатыр.

68. Іле - Жетісудағы ең ірі өзен. Өзенді бойлай орналасқан елдімекен Іле ауданы деп аталады. Ауданда суармалы егін шаруашылығы дамыған. Іле ауданы экономикалық – әлеуметтік жағынан облыстағы іргелі де ірі ауданның бірі.

69. Хантау – Жамбыл облысы, Мойынқұм ауданына қарасты таудың атауы, осы өңірде Қазақ хандығы құрылған. 1465 жылы Жәнібек пен Керей қазақ хандығының туын дәл осы Хантауда тіккен. Сол себепті оны тарихшылар қазақ хандығының алғашқы астанасы деп атап жүр.

70. Шыңғыстау – Сарыарқаның шығыс бөлігіндегі тау жотасы, тарихи өңір. Шыңғыстау тарихы көптеген әдеби шығармаларға арқау болған. Таулы Алтай мен Сарыарқа сияқты дамыған екі өркеніеттің арасында орналасқан мекеннің тарихи маңызы зор.

МАЗМҰНЫ

АЛҒЫСӨЗ	3
I БӨЛІМ	
ПЕТРОПАВЛ ҚАЛАСЫ	6
М.ЖҰМАБАЕВ АУДАНЫ	12
ТИМИРЯЗЕВ АУДАНЫ	15
Ғ.МҮСІРЕПОВ АУДАНЫ	16
ШАЛ АҚЫН АУДАНЫ	18
ЕСІЛ АУДАНЫ	20
МАМЛЮТ АУДАНЫ	22
ЖАМБЫЛ АУДАНЫ	24
ҚОРЫТЫНДЫ	26
II БӨЛІМ	
ВВЕДЕНИЕ	29
ГОРОД ПЕТРОПАВЛОВСК	32
М. ЖУМАБАЕВСКИЙ РАЙОН	38
ТИМИРЯЗЕВСКИЙ РАЙОН	41
Г. МУСИРЕПОВСКИЙ РАЙОН	42
ШАЛ АКЫНСКИЙ РАЙОН	45
ЕСИЛЬСКИЙ РАЙОН	46
МАМЛЮТСКИЙ РАЙОН	48
ЖАМБЫЛСКИЙ РАЙОН	50
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	52
ДЕРЕККӨЗ	56
ҚОСЫМШАЛАР	
Қосымша 1. Петропавл қаласындағы идеологиялық тұрғыдан ескірген көше атауларының тізімі.....	57
Қосымша 2. М.Жұмабаев ауданына қарасты ауылдық округтердегі идеологиялық тұрғыдан ескірген көше атауларының тізімі.....	66
Қосымша 3. Тимирязев ауданына қарасты ауылдық округтердегі идеологиялық тұрғыдан ескірген көше атауларының тізімі.....	87

Қосымша 4. Ғ.Мүсірепов ауданына қарасты ауылдық округтердегі идеологиялық тұрғыдан ескірген көше атауларының тізімі.....	96
Қосымша 5. Шал ақын ауданына қарасты ауылдық округтердегі идеологиялық тұрғыдан ескірген көше атауларының тізімі.....	106
Қосымша 6. Есіл ауданына қарасты ауылдық округтердегі идеологиялық тұрғыдан ескірген көше атауларының тізімі.....	114
Қосымша 7. Мамлют ауданына қарасты ауылдық округтердегі идеологиялық тұрғыдан ескірген көше атауларының тізімі.....	123
Қосымша 8. Жамбыл ауданына қарасты ауылдық округтердегі идеологиялық тұрғыдан ескірген көше атауларының тізімі.....	132
Қосымша 9. Тарихи жер-су атаулары.....	143

СОЛТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН ОБЛЫСЫНЫҢ ТАРИХИ ЖӘНЕ ҚАЗІРГІ АТАУЛАРЫ

Корректоры: Д. Жарылғасын
Тех.редакторы: М. Шіменбаева
Компьютерде беттеген: С. Баубекова

Редакцияның мекенжайы:

Қазақстан Республикасы
010000, Астана қаласы,
Сауран көшесі, 7а.
Тел. / факс: 8 (7172) 43-83-97
tilortalyk@mail.ru

Терілуге берілген күні 16.08.2017 ж.
Басуға қол қойылған күні 23.08.2017 ж.
Пішімі 60x84/1.16. Шартты баспа табағы 9.
Таралымы 250 дана.

Тапсырыс берушінің файлдарынан Қазақстан Республикасы
«Бүркіт ПРИНТ» ЖШС-де басылды.
010000, Астана қаласы, Д. Қонаев көшесі, 12/1.